

К *ӨГЛТИН*
Д *ава*

КӨГЛТИН
ДАВА

ШҮЛГҮД БОЛН ТУУЛЬ

ЭЛСТ
Хальмг дегтр һарһач
1979

С (Калм) 2
К 886

Кугультинов Д. Н.

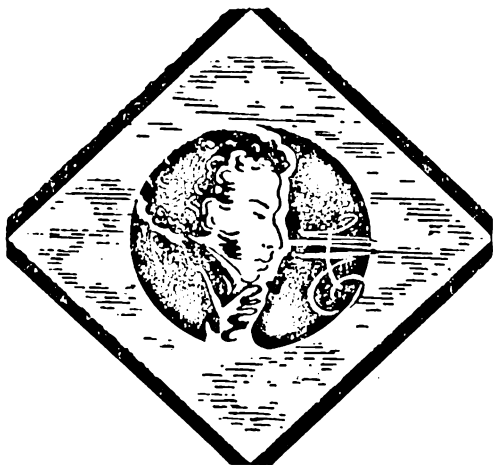
К 886 Русло. Стихи и сказка. На калмыцком языке.—Элиста, Калмыцкое книжное издательство, 1979 г. —

108 с.

В сборник вошли новые произведения поэта, созданные в последние годы.

К $\frac{70403-038}{M126 (03)-79} 30-79$

© Калмыцкое книжное издательство, 1979 г.

I.

ШҮЛГҮД

МОСКВА, ДУРН МИНИ

Герлднь үүл бэрм,
Гегэнднь аду манм,
Сээх седклэрн некж
Санаһан нисгсн күмнд,
Хээж күцсн күслиннь
Хээртэ тээлвр болж,
Һанцхн нернәннь айсарн
Һалв, догш дарж,
Һалвр байрин цецгэр
Һазр бүтэж өцглсн,
Үрглжд жирһлин кишг
Үүдэх хөв болгсн,
Москва, дурн мини,
Мөнк герлэрн мандл!

Өлсв гиж өөркөсн
Өдмгинь буладго,
Цадхлцган үзүлж өлшиг
Цааран көөдго,
Өнр гиж зуһудж
Өкөж сөгддо,
Өнчн гиж дсерлкж
Өөж һарһдго,
Өөрхи гиж кенигчн
Өмнән бәрдго,
Хол гиж кенигчн

Хооран түлкдго,
Москва, дурн минн,
Мөцк герлэри мандл!

Хэрэс ирсн гинчиг
Хэлэж шинжлсн кемлэри,
Чимгтэ ке үгэриь
Чидл бардмарнь биш,
Күмнэ сә хээсн
Күслтэ зүркэриь үнлж,
Деед залрулад, күндлэд,
Делгү седклэн медүлсн,
Нооһар үгэн бэрж
Нольшг нооһан үзүлсн,
Нерэн кемтрүлл уга
Нидринь немж дуудулсн,
Москва, дурн минн,
Мөцк герлэри мандл!

Унтриго үрглжин аһуд
Ухани татсн замар,
Баатр төрин туган
Батар бэрж уралсн,
Эдл хотл балһсд
Эгрэд одхасн ээж
Орж өгэд улм
Омг немсн хортан
Бийчи бийэн шатаж
Бадрсн зальдан хораж,
Өмснэсн,
урдк бээдлэсн,
Өнгтэ сээхнэр өндэсн,
Москва, дурн минн,
Мөцк герлэри мандл!

Ховдг ухани күцмж
Хойр талагшан нээхлж,
Алц та цеглж
Алькнь авхнь маһдлж,
Делкә

олз-һаруһинь

Диглэд уга цагт,
Орсн нарн һархиг
Орчлид лавлад зарлж,
Болд шөвгүдт хүврси
Бул девскүр жөөлрүлж,
Нөр күмид хээрлдг
Нартын нээлт болгси,
Москва, дурн минн,
Мөцк герлэри мандл!

Давси туужин цеци
Дамилт бийдэн шингэси,
Алдр революцин жисә
Алл уга һардси,
Ленинә тацг сүрһмж
Лугшси зүркидәи хадһлси,
Магталын чимг болси
Мана дуута нери,
Туурси күцкл Үннәри
Туужин хаалһ залси,
Күсл Коммунизмин напар
Күмни седкл авлси,
Москва, дурн минн,
Мөцк герлэри мандл!

ХАВРИН АЙС

Налаж дольгарсн теегт
Нарни герл мандлна.
Шаһаца нигт ноһан
Шавшж эрэ көндрнэ.

Серд гисн аһар
Сенр үнрэр канкина.
Хаврин цегэхн ки
Хавлж чееж хаһна.

Цецкр тецгрт торһа
Цецисн хоцхар жшцинэ.
Эмтэ тсотын байр
Эмдрлин дуунд геглзнэ.

Шамни герл мет
Шарлсн цецг алтрна.
Хальмг көгжмни айсур
Хээртэ бамб алдрна.

Эне жилэ хурһн
Экән дахж идшлнэ.
Турунь батрсн уһһн
Тогльж довтлад альвлна.

Зөг нээхлсн цецгин
Залад знигж сууна.
Шикр балас шимтэ
Шиминь шимж ууна.

Герлтэ дулани ацхунд
Гегэрж седкл байсна.
Ца-нааг биллдг
Цаг бээхиг мартна.

Гингрси махмуд бийнь
Гегэнд хүврси болна.
Арһулхнар һазрас өөдлж
Лһарар һаңхси болна.

Зүрк таалси хаврин
Зүүцэн сүмсим авлна.
Үкл уга әмдрл
Үзмжтә кееһән лавлна.

Учр угаһар, тһигжәтл,
Ухан хәәлж уйдв;
Мөнк биш зүркидән
Миши седкл һундв.

Альдас ирсән медүллго;
«Аштнь... аштнь!» — гисн,
Салх кемин үг
Сальки чикндм шимлдв.

Өндр тецгрәс нарн
Өкәж сальк сонсв.
Түүнә келси зәцгиг
Толярн хооран һарһв.

Бахтси хаврин бәәдл
Байрини нәэрәр дүрклнә.
Жирһл үүдәси йһртмж
Жһигтә сәәхән үзүлнә.

ҮРГЛЖД НЕРНЬ ТУУРТХА!

Ар мөстә далаһас
Алта уул күртл,

Төрснэнм дорд үзгэс
Туурсн Ленинград күртл,
Хасг, Грузин, Белорус,
Хальмг, цуг нутгудар,
Маш ик байрин
Мандлгсн, шуугсн, ниргсн,
Темдгтэ эндр өдр
Туужин холд соцсгдх,
Өвкириннь жирл жичиртиь
Өврмжтэ үлгүр болх!

Иргчин ики цаанас
Ирх өлзэтэ кемин
Цаһан саната үрн
Цагин жисэ үзхэр
Соньмсж туужин халхс
Секэд болһаж умшхларн,
Ончта сээхи өцгрсн
Оли жилмүдин даранас
Дали доладгчиг йилһж,
Дааврта ачинь батлх,
Хөөтин хөөтд мандлх
Хойр Өөниг ончлх.
Кесг өдрин даранд
Кесн, күцсн хамган,
Диилвриннь ик тооһан
Диглж дотран бүрткж,
Нэри шинжин некврэр
Нэһиннь олад бодлж,
Урдын дамшлт олзлж,
Урмдж иргчэн угтж
Алдр Төрсн нутгм
Ашинь алтар барлв:
— Конституц! — гиж церэдж
Күмнд соцсхад зарлв.

Күмни кишиг багтасн
Күцкл эн Закана
Үндсн йозуринь холас
Үзхэр седж улцхтад,
Ухан билгэн гүүлгэд,
Урдур санаһарн инсж,
Делкэн омг болсн
Делсн улан тугмуд
Хурц нүдэрн харж,
Хаврин оһтрһун дуушиц
Хээртэ Октябрин лугшил
Хавлж бахтад байрлх.
Цагин жисэнэ урсхлас
Цаһан, хар хамгин
Ца-нааһинь ацхрж,
Торлзсн өдр-сөөһин
Тома-нидринь йилһж,
Тоолж мергн ухаһарн
Диг-дараһинь күцж,
Диилврин түлкүр олж,
Күцкл санаһарн герлткж,
Күмнд түүг заасн
Хээртэ Ленинэ сурһмжд
Ханлтын үгэн келх.

Ик хол цага
Иргчэс гинчлсн, мана
Эцкр жич, ода
Эндрэс келсн цээлһвр
Сонр чикэрн оньһж
Соцсж чееждэн хадһл:
Күцкл Ленинэ бүрдэсн
Коммуна партин һардврар,
Алдр көдлмшч классн
Алдг уга көтлврэр,
Хээртэ өдгэд биди

Хэсэн кишгэн олдн.
Зун жилмүднн туршт
Зүткж күцсн күцл,
«Эгрхлэ — нээмн чимгн,
Асхрхла — аан цусн,
Уралан!» — гиж сүрэлкж,
Улан тугмудан делскж,
Арви тавн толһата
Атхр муусас даву
Ээмшгтэ хортан дарж
Ээлдэд дуудсн хөв,
Сансн сананас үлү
Сээхнөр бээхд хүврв.

Көк тецгр дорнь
Көрстэ һазр деернь,
Онц-онц бэрцтэ.
Оли кели улс
Нег бүл кевтэ
Пиһһэр хооридан бээж,
Ахир-дүүнрин йосар
Арһ-чидлэн нөөлгө
Альк чиги төриг
Зүүцэһинь олж хаһлавидн,
Зөвчлж темдглсн кергэн
Зураһаснь давулж кенэвидн.

Онц-онцас бүрдсн
Оли улснн көлснэ
Цагт багтаж босхсн
Цуг диг-ашнь
Үзмжтэ Конституцин
Үг болһиднь күцкнв,
Жирһлин сээх буульсн
Жигтэ көгжмэр ниргв.
Мана седклас урһсн

Магтал түүнлэ ншилж,
Солцгин герлэр артрж
Советин йосан өргв.

Иевэгч чидлиннь нилчэр
Йиртмжин амулц теткж,
Орчлцгин дэн-дээсиг
Онъдин хораһад дарж,
Иньгллт, эв-төвкнүнин
Итклтэ көрц болж,
Мандлгси нарн мет,
Мана хөв — Конституц,
Монлцг һазр бээтл,
Мөңкд кишг тархатха!
Үйэс үйд күрэд
Үрглжд нернь тууртха!

ҺАЗР ЦЕЦГЭРЖ СЭЭХРТХӨ

Цаси-уси хээлж
Цаг зогсолго жиснэ,
Өдр болһн ондарж
Өңгөн сольж ниснэ.

Зуг,
 мисхл болһнь
Зүсэн күмнэс авна.
Динлвриннь бээдл зүүж
Дигэрнь бийэн үүдэнэ.

Давулж даалһвран күцэси
Далн нээмдгч төгсжэнэ,
Дахулси дарук дүүдэн
Дамшлтанг бөлглж давжана.

Болв,
 көдлмшэн кечкэд,
Бийнь уга болжахш.
Нартас салат хооран
Нисэд холд харчахш.

Монлцг һазрин тодлврт
Мөнкд шиңгрж үлджэнэ.
Дүрэн делкэн чеежд
Дүрэд уха немжэнэ.

Живртэ санап темдглснь
Жирһлин аһуд күцв.
Күцэсэри
 жнл
 бийдэн
Күндтэ бумб делдв.

Үкрч, хөөч, адуч
Үзмжтэ кевэр көдлв.
Шунж уралан гүжрэд
Шуугулж нерэн дуудулв.

Алтнас даву үнтэ
Ацата машинд ииргв.
Өдр сө уга
Өргмжтэ дун күцкив.

Төрскиэннь зөөрд,
 Тацһчм,
Тоомсрта демэн немв.
Буудя, ноос, махан,
Буулһж хальмгм бэрүлв.

Төгсжэх Дали нээмдгчэн
Тоомсрлад үдшэж һарһий,

Урһжах шии жилиг
Угтж мендлэд йөрэй!

Урдк жилиннь авъясар
Урһшин икиг хээрлтхэ,
Күлэсн күсл күцэж
Күмни седкя хацһатха!

Ғалв аюл угаһар
Ғазр цецгэрж сээхртхэ,
Күн болһна байр,
Кишгнь ирж жирһитхэ!

Дэн-дажг угаһар
Делкэн хөв делгртхэ.
Эв-төвкнүн партла
Элгеж батрад мандлтха!

ЙӨРЭЛ

Мацһдур өдрчи герлтэ болг,
Маш ик байр көтлг,
«Ав!» гихнь цөн болг,
«Ас!» гихнь оли болг.

ИРГЧ — ИРХ!

Күмнэ ухани чидлэс
Күчтэнь йиртмжд уга.
Ғаицхи эн чидл
Ғазриг зеткрэс хальчлж
Байрта мана иргчиг
Бээхд лавта хүврүлх.

Атомни харалта ээминг
Амһалж төвкнүнд цөрглүлх,
Аштнь нарт орчлц
Аврлһ зүркидэн хадһлж,
Күн болһна зөв
Күргж һартнь бэрүлж,
Өлзэтэ сээхн хөөтнн
Өр цээлһж герлтхх.

Худл, хоома, мек
Хуурмг эмдрлэс хольжх.
Өлссн, өнчн, өөгдснь
Өдгэд уга болх.
Теднэ тускар иргчннхн
Туужин халхас медх.

Өргмжтэ цагин үлмэд
Оли кели улс,
«Тана-мана» уга
Таалта күслин орд,
Ахнр-дүүнр болж
Алти кемд күрх.

Эс нигж ухалхла
Эн мана цагла,
Эврэ күүнэ уга
Энд-тенд, төгэлцд,
Бум сайнг хорах
Бомб белн кемлэ,

Харалта нөг агчмд
Хэлэсн чини күсл,
Өрүни мацһарт мандлсн
Өлзэтэ мана орчлц,
Ирс-тирс хаһрж
Иргчтөһөн шатх кемд,

Ядхдан нэг минутд
Ямаран дер дерлж,
Хойр нүдэн харлулж
Хорһдж альд унтхв?

Сүүкнж ода өлгэд
Сээхи нөөрэн авси,
Зүүдндэн кесг соньн
Зүстэ юми үзсн
Ачиннь толһа илж,
Аашх ээмшг санж
Кедү цагт ухан
Көндрлго теснэ гихв?

Аль биди урдаснь
Адта улс эмидг
Терздэн бат төмр
Термтэ герт орж
Төвкнү гессн седклэн
Тагчгар тенд эмнүлхмб?
Күмни уханас аштнь
Күчтэнь нартд уга!

Тегэд чиги эндр
Тецгс, дала һатлж
Хойр эвцшго хэлэц
Холас Венүр ирж,
Һазр' бичэ хайртха,
Һалв бичэ һалзуртха,
Эв-төвкнү гиж,
Эндрин неквр дуудж,
Чинртэ гисн төрэн
Чикэр тоолж хайлв,
Брежнев Картер хойр
Бүкл делкэн седкл,

Тоолвр ухаһан гүүлгж,
Тевчж төвкнүлж чадв!

Хойр хэлэц нартд
Хоорндан эвдшго болвчи,
Хол-өөрхн цагт
Хоюри уга болж
Һазр өнчрүлснд орхинь —
Һар һаран авлцж,
Күцх эврәннь үинэн
Күцкл цагт даалһж,
Күмн жирһсн дееринь
Кен эс медв!
Бахлураснь хорта моһа
Батар атхж наадсн
Бичкн көвүнэ ээмшг,
Биди, киинһн авлго,
Хэлэжәһэд,
 көвүн
 моһаг
Хооран шивсинь үзж
Салд цогц тэвгдсншц,—
Санан төвкнэд одв,
Маңһдурин хөв күлэж
Мацна тиньгр болв!

Сүртә, нарт эзлсн,
Сүл дээни хөөн,
Күмни нер өргсн
Күцкл номт Эйнштейнд,
Шудрмг нег журналист
Шунж, арһинь олад,
Шурһад кабинетднь орад.

Шүүсн сүрврмудасн негншь,
Орчлнд, хэрүлншь соңсххар,
Онцлад, йнлһэд тэвж:
— Күмни туужд, ээмшгтэ,
Кудад эмт хорасн
Нартын хойрдгч дән
Негән олж төгсв.
Тецкән уга догши
Тер дээнэ олзлсн,
Зовлц олд үзүлсн,
Зер-зевнь ил.
Самолет, танк, товншь,
Сээнэр эврән үзлөвдн.
Нартын һурвдгч дээнд,
Нөмни чндл дуудж
Нээрүлэд ухалж, та,
Над цөөлһж өгит, —
Атом ханрена хөөн
Аашх һурвдгч дээнэ,
Зеткр маанрт халдах
Зер-зевни тускар,
Сансити, би нааран,
Соңсхар ирлэв, — болв.
Арслцгин дел мет
Арвһр цаһан үсөн
Ардагшан сажн хаяд
Алдр номт тагчг,
Уха туцһаж зөрөр
Удан маңснһэд суужаһад:
— Над бичэ өөлит.
Нартын һурвдгч дән
Ямр зер-зевэр
Яһж эмт алхншь
Меджэхшив, — гиж номт
Мусг инэдән дарв.
Атысн: журналистни чирэ

Агчмд гилс хэлэн:
— Дэкиэс эклэд дэрвкх
Дөрвдгч сүртэ дээнд
Делкэ лавта олзлх
Догшин зер-зевиг
Нерэдж чадхв, — болж
Номт басчн тагчгрв.
Чирмэж, үг алдшгоһар,
Чикэн сонрдулж, болһаж,
Чицшен журналистд номт:
— Чолуһар шивлдх! — гив.

ДЭН ДЭРВКСН КИНОД

Кесг жилин хөөн
Кинод би эндр
Дээнэ бээдлэ харһж,
Дэкиэс өцгрөн цагин
Үлмэд седклэри орж
Үүмж давснр санв.

Кинод,
 артистирнр бнш,
Күнд тер цага
Бээдл
 үшиднь лентд
Бэрж үлдэснр ода
Хэлэж
 һундл төрж,
Хээлж
 тагчг суувв.

Медмжэн угаһар санап
Мини өдгэ цагас
Өргж намаг нисэд

Өцгрєн холур күргв,
Товмудын күржцнєн э
Тоосна будид соцєгдв.
Тєнд

тер хол
Туужд үлдєн кемд,
Эмдрлин цєвр өрүни
Эрүн, цєгэхн, өлзэтэ
Халг баһ насм
Халта дээнд шатжана!

Хөртэ минн үүрмүдм
Хорта һалвин халунур,
Төрскнәннь сулдхврнн төлэ,
Тугмудан өөдөн өргж,
Һээд һарєн фашизмэс
Һазран сулдхж оржана!

Эмдрлин жилвин авлта
Эмтэг амндан күргж,
Амтынь күцц медлго,
Амєн

кєсгнь хорв.
Алтар нєрэн бичүлж
Алдр болж мөцкрв!

Болв, кино хэлэж
Би талдан учрас
Нүднэс эврэн асхрєн
Нульмєсан түңшж арчв.
Алдрн гисн дууһан
Аман бэрж зогєав.

Бүслєн хортн Ленинградын
Бахлур шахєн зург,
Эрэ дээзлж йоввчн

Эмэн эс эрвлсн
Балһс өмнөн үзж
Би уйдж суувв.

Генткн өмнм улм
Гейүртэ зургууд чичрв.
Шин жил эврәһәри
Шилтж угтад тосжах
Бичкн күүкдин бээдл
Би шугшж хэләвүв.

Харһижәх дөнтә көвүн,
Шин жилә белг,
Ховдглж өдмгин үүрмг
Шулудж альхнаси долана,
Алдрад одвзго гиж
Адһж, көөрк, үүмнә.

Үүрмгән идчкәд бас
Үлдсн болвзго гиж,
Үнр орсн ормишь
Үкс альхнаси үнрчлиә,
Тагчгар саналдж манур
Тер экранас хэләнә.

Харһисн бичкн көвүнә
Холур, өдгә цагур,
Хэләсн өлн нүдн—
Өцгрсн харалта дэәнәс
Өрчд үлдсн төмршң
Өвдкәж зүркндм шигдв.

Кесг жилин хөөн
Көвүнүр эндәс би

Харм төрж харад
Харал Гитлерт тэвнэв,
Төвкнүүннг үктлэн батлхар
Тагчгар андһар тэвнэв.

ҺАНЦ

Хур угаһар удсн
Хаврин бээдл хату,
Урһц үүдэгч унди
Ундассн һазрт тату.

Цаһасн тецгрт бүркгдлго
Цогар нарн цонана.
Әмдрл үүдэгч толян
Әмшгтә хорн болһа.

Дорд үзгәс зөгслго
Догши салькн үләнә.
Зовлцта кем түүнәс
Зүркн кинтрж күләнә.

Цагасн урд халун
Цацһсн теегүр ирв.
Шинки өндәсн тәрә
Шатаж уцгднһ шарлулв.

Буурлдан бийнһ багарн
Бултаж һарн бүчрлв.
Һацгас сүрдсн мет
Һазрла һаалдж элкдв.

Әәдрһн талас саак
Әәмшгтә тоосн үзгдв.

Зүүнэ нүднэс уутьхн
Заагар гермүд дүүргв.

Зэрм көгшдүд доранур
Зальврж дееде эрнэ.
«Хээрлич», — гиж хур
Хальмг тесгүри дуудна.

Йиртмжин засг болв
Йир хату, дүлэ.
Деедсэс, үр минн,
Дөң бичэ күлэ.

Тег мана шатвчн
Төрснн нутгмди нк.
Дееде биш — үүрмүд
Демтэ харта нрх.

Тер сээхи зокал
Теегин хөв болла.
Хальмг түрү кемлэ
Хальчлт иньгллт олла.

Төгэлц йовад хэлэхинь
Теегин улс төвкнүн.
Арн-чидлэн цуһлулж
Аюлла зөргтәһэр бәрлдж.

Үкрчир, хөөчир, цуһар
Үргж ээмшгэс зулжахш.
«Төвсн хөв», — гиж
Түрүд орж өгчөхш.

Эндр өдрэ түрү
Эрки биш днлх
Бат үгэн күцэж
Баатр авцан үзүлжэнэ.

ТЕЕГИН ГЕРМҮД

Тоолврнн зурала прлцүлж
Тоох чолу тэвж,
Эрдмтэ урчудын һарар
Эрэмүдинь өндөлһж босхон
Эвтэки шин гермүд
Эзнэнь жирһлнн тускар,
Үг угаһар зугл
Үзмжэри күцднй келнэ,
Цагин эргцин сээх
Цээлһж олд медүлнэ.
Серүн сүүдр белглдг
Савһр модд хажуднй
Багари көкрж саржцнад
Байр хэлэцд тальвна.
Цецкр ширэр ширден
Цевр хаша дотр,
Дүрэри зүрк таалж,
Дүцгэж зогссн герэс,
Өдгэ цага хальмгин
Өргмжтэ жирһлнн тускар,
Секэтэ терзэр радио
Сергмжтэ ду дуулна.
Өрүн аһар книлж
Өөдлсн, олд зүстэ,
Ссир цецгэсин үнр
Сээхн айсла ннилж
Чилгч уга хөвөр
Чеежим дүүргж герлтхнэ.

ХУН-ШҚОЛ

Савһр кацкнсн садта
Сээхн селэнэ дунд

Шин, дөрвн давхр,
Школ дүцгэлэд цаһаж.

Тедүхнэс шинжлэд хэлэхинь—
Тенгрэс үүл буулһж,
Дурин сидлһтэ чидлэр
Дор ормднь көшөж
Дөрвлжлэд, эвтэлэр, керчж
Диг-дигэрнь тэвэд
Эн өлзэтэ школын
Эрэмүд өндөлһөн бээдлтэ.

Цецкр нуурын уснд
Цевр аһар киилж
Нисхэр жинврэн белден
Нүд авлен хушиц,
Школас хэлэцэн авлго
Шилтж бишлһэл кенэв.

Килиц уга оли
Көвүд-күүкдиг дурлж
Нурһи деерэн авч,
Ниссен хун-школ,
Ямр цагин аһуд
Ю өмнэн үзжэнэч?

Харж чини өскен
Хар уга бичкдүдэс
Кемжэтэ цагин үлмэд
Кень кен болх?
Күмни иргч залх
Күцкел номт, шүлгч
Күзүһичи теврж эцкрлэд
Күслүри дуудж эрвү?

Аль, чини хээрлен
Алдр өршэнгү медрл,

Аврлт уга седклэр,
Лштнь буру эдлх
Күн, сурһульчирин даранд,
Кульж, иргчэн нууж,
Нурһидчи эн, хөөтдэн,
Нурһелх шүлгчтәһэн сууну?

Тэвсн сурврмудт хун
Тээлврин хэрү өглго
Нөгт зурсн зураһар
Нисси мет жиснә.

Нигт жилмүдин аһуһар
Нисич, хун, нисич!
Һаслц чамд үүдэх
Һалв бичә төртхә,
Хаалһдчи көндлц зогсх
Харш бичә учртха!

ЦАҢАН МӨЦГН ХҮРМ

Һаха боли Тоня
Андреевнихи

Байрин шуугата өдр
Бахтж теегт ниргв.
Өлзэтә сээхи герлтә
Өөнд үүрмүд цуглрв.
Цагин эргц даасн
«Цаһан мөцгн хүрмән»,
«Алти хүрмән» угтхар,
Андреевнихи энд кев.
Нигт модна сүүдрт
Нэр-наади шуугв.
Седклин түүнд үүдсн
Сөцгин үг күцкив.

Тоня Һаха хойр
Тоовран, хальмг авъясар,
Делкә гинчлүлжәх метәр,
Делген девскүр дүүргж.
Хөөнә махна үнр
Хамрин хужр таална.
Тешкәлдж гилвкен шилмүд
Теегин баатрмудыг күләнә.
Хальмгтан дота үрдүд
Хөрн тави жилдән
Хамдан ни-негн,
Халх-даархинь дегц,
Байр-зовлц дааж,
Бахтж, уйдж, жирһж,
Эндр өдрт күрсн
Эцкр Андреевин бүлд
Хаврин нари мет
Халун мана менд!
Сээхи мана үүрмүд
Соцсти, Һаха, Тоня!
Уужм цагин кемжәнд
Ухан эрдмән шиилүлж,
Оиц бийиннь биш
Олна сә күцж,
Үвл зун уга,
Өдр сө уга,
Көлсәри кишгән делдж,
Көдлмштән шунад гүжрж,
Тацһчиннь даалһвр күңәж,
Төрскидән нер туурвт!
Холд, өөрхид таныгден
Хөөч Һаха Андреевин
Алд өргн өрчдн
Алти Оди мандлна!
Гергивәннь иилч Одна
Гилвкен талдн гератнә!

Эндрк эн хүрмин
Эздүл, ээлдснм анхрти!
Мартгдшго өөнити йөрөж
Мандлген нари тецгрэс
Онъдин дөрви цагт
Оошаж таниг дулалж,
Хойр давтж дэкиэс
Хөри таваһад жил,
Зун нас дсернь
Зовлц угаһар немж,
Ачир, жичириннь хөвтө
Амулц мендинь үзхиг,
Хальмгин заячла хамдан
Хээрлхиг би ээлджэнэв!
Юцгад гихлэ,
заячти,
Йиртмжин аһуд эндр
Бэрц авъясан, шинжлхинь,
Бас сольсн бээдлтэ!
Күч-көлсән эрвллго
Күслән күцен улст
Бэрүлж хөв белглдг
Буульмжта зацта болв,
Тер учрас йоста
Тоомср маднас олв.
Хальмгин кишг ирснг
Хүрм шуугаһари батлв.
Тег тецгр хойр
Тер хүрмд орлцв.

Будапештин һазр
Бууж эндр ишкв.

Бас нэг хотл
Байрлж ода үзв.

Балһсн бадрсн герлэри
Баралхж мөндлсн болна.
Зальтрсн сээхн кесһэри
Зүрким таалж авлна.

Көк, ноһан, улан
Көөлдж наадсн герл
Үг угаһар намаг
Үүмүлж бийүри дуудна.

«Эс үзсн хамгитн
Эн агчмас авн
Танд белглнэв», — гиж
Тоомсрлж зарлсн болна.

«Ханжанав», — гиж би
Хэрүһэн хальмгар өгв.
«Бийиннь тускар танд
Бас келнэв», — болв.

Зуг, хоориднь төрүц
Залһлдан уга үгэр,
Соньнари яһж бидн
Сольцж ухаһан медхмби?

Тингж санжатлм хэврһэс
Тиньгр чирэтэ күүкн
Маһдлсн бээдлтэһэр өөрдж
Маасхлзж нанур хэлэв.

Минви? — гисн бээдлтэһэр
Мини нер дуудв.

Миншэсн жөөлн хэлэцнъ,
Мнэхлд, таньгдсн болв.

Кезэ би эн
Күүк үзсн болхви?
Альми улан хачринъ
Альд харсн болхви?

Намаг харан өгхлэм
Нерэн күүки келв.
Баахи сээхлэн дууһар
Буданешт күүндсн болв.

Мацндур, өгклдур, нөкөдур
биш—
Мана цагас оцдан цагур, —
Ухани чидлин шилчэр биш,
Урд эс үзгдсн арһар,
Күри алдад мел агчмд
Килһснэ үзүрт торсн болнав.

Мини эс үзсн цаг
Мнэхлд седкя бүтэж авлна.
Түүнүр күрэд одсн кемлэ —
Түрү уга, ичр цеврэр,
Насни туршт жирһх хөв
Панд заяч үүдэх болна.

Насн ирвэс улм
Нарт эцкр болна.

Делкәһәс

сонь шиниг
Дамшилтта зүрхи олна.
Уханым ода авлел,
Урд эс соцегден,
Сонь жигтә айс
Сонртеп минн чикм
Өрүни мацһарас хавлж
Өврж йиртмж магтв.
Үрглжд хэврһдм бәәсн
Үзмжтә сәэх хэлэцм
Харж бас байрлж
Хээртә жирһлд ханв.
Чикни соцевр унтртл,
Чилгр хэлэц бөктл,
Пиртмжин авл чилшигор
Пилһән сәәнәр медв.
Тегәд чиги ошдин
Теегән дуундан магтнав.
Цаарань гүжрж жисен
Цаган ханж йөрәнөв.

Кемр машинә хаалһ доркиг малтхла,
Кезәцк кемд, кенә мөр үзхч?
Тавг турун хойр өмичи эрәтрх!
Темән мөри хойр цагни замар
Хээртә эндр өдрүр маниг күргендинь
Ханлт седклдән, иньг, мөцкд хадһл!

Өдр сөөһини сольлид
Өрүни бо.һни би

«Эмдв!» — гиж санснас
Эмтэхи үнн угаг,
Зүн үзгэс өөдлсн
Зальтрсн өр батлна!

Өцгрсн өдрин цогцас
Өндэж ассн өрүн,
Дамшлтта асхин медснэс
Даву медрлтэ болна.

Тегэд чигн ода
Терзин шилэр, шинки
Шаһасн өрин герлинг
Шамд! — гиж адһанав,
Цецн толярн седклим
Цеврл! — гиж зальврнав.

Нинһэр царцд урһсн
Нигт ноһан заагт,
Хээртэ кацкнсн үнринь
Хавлж ховдгар кннлэд,
Теегиннь сээхнд байрлж
Теңгр хэлэж кевтхинь, —
Олн зүсн ухан
Орчлцгин холас ирнэ.
Одахн таңх-тагчг
Ончта йиртмж ода
Эрэ чикнд соңсгдм
Эәһэр дууһан эклж,
Цаарандннь чидл авад
Цагин үлмэ дүүргнэ.
Бүчр болһнарн ноһан

Бийиннь тускар дуулна,
Үкл уга мөңк
Үрглжин тускар келнэ.
Сулдхвр авсн мет
Сүмсэм ода алдрж
Сидлһни йөрэлтэ арһар
Сансн талан ниснэ.
Эврәннь зокалар бээх
Энүнд бэрмт уга!
Күн эврәннь дурар
Кемжэлэд жилмүдэр темдглэд
Хуваж йилһсн цагиг
Хамж нег кеһэд,
Зовлц угаһар, гөңгэр,
Зун жилмүд давна,
Таньл үүрмүдән үзж,
Тагчгар теднлэ мендлж,
Туужин холд үлдсн
Туулин алвтд орсн
«Урд» гиж нерэдгдснэс
Уралан иргчүр темцнэ.
Тег теңгр хойр
Теркэ мини сүмсим
Эврәннь үрид тоолж
Эрклүлж энкрлэд таална.
Дурлсн хамгинь тевчж .
Дууһар белг өгнэ.
«Тодл!» — гиж мишэж
Тодлвриннь уутд дүрнэ.
Эн цагла нанд
Эс күцх күсл,
Мини эн наснд,
Мел уга болж,
Хаврин эклц зэңглж
Модна уңг услсн
Хээртэ ундн мет,

Мөцкрлтин өлзэтэ чидл
Медмжэн угаһар һазрас
Махмудынм умш болһнд,
Шинрүлж цогцим сергәһэд,
Шимилһэд дүүргж орна.
Тегэд чигн герүри
Теегэс оньдин серглиц
Хаврин соньн жиггә
Хээртә белг авч
Ирэд, иньгүдтәһән хувацж,
Ирж хөөт дууднав.
Мацһдур өдрин нар
Маш байрта күлэгэв.

Дуунд дүр өгдг
Дурн сохр гинэ —
Үни болхви? — келит.

Дуунд айс өгдг
Дурн дүлэ гинэ —
Үни болхви? — келит.

Дуунд үг өгдг
Дурн келкэ гинэ —
Үни болхви? — келит.

Дуунд уха өгдг
Дурн гени гинэ —
Үни болхви? — келит.

Дуртаһаси талданиг — дурлсень —
Делкэд төрүц үзхш.
Дурн сохр — үни.

Дурлсаннь тускар, хэврһэс,
Дутуһиннь келсиг соцсхш.
Дурн дүлэ — үнн.

Үзүлж седклэн медүлх
Үг, хээвчн, олхш.
Дурн келкэ — үнн.

Дуртаннь дүр тоолврнн
Дүүжид тэвж шалһхш.
Дурн гени — үнн.

Зуг, дурнанны герлд
Зүркэри йиртмж үзсн
Сохран харатань уга.

Сээхләнннь тускар һанцхи
Сээг соцсн дүлэлһэс
Сонр чиктәннь уга.

Келх седклэн зүркэри
Келж тагчгар медүлдг
Келкәһэс келтәннь уга.

Герл дуртанари кеж
Герәслж жирһл залсн
Гениһэс күцклиннь уга.

Дурн
 теңсени усениц
Дурлж уум дутм
Уиди
 хәрх биш

Улм немгднэ гиж,
Урд нөг цагт,
Ухатан келсн бээдг.

Давсн зун жилмүдт
Дурлсн хамгнь
одак
Буурл цецнэ келснг
Буру гиснь — уга.

Болв тер
цацһлһн
Байр учрадг зокалта.
Зеткр харһад
кемр
Зөвүр уга болад
Унд хэрэд одхла —
Уульх цагин кем!
Ду,
иргч үүдэдг
Дурн бөкснэ темдг.

Зокаларн мана зокалас ондан
Зүүцэнь манала эс ирлсн,
Хөөт, урд, өдгэ уга,
Хол, өөрхн гихнь уга,
Эс күцгдэд нанас хольжсн
Эцкр хамгиннь нутг харв.

Эс күцсн тоотм тенд
Эврэнь арһар өслтэн теткж,
Кевэн бээх махмуд угаһар
Кинһэр дүүргж дүрэн үүлэж,

Сүмси уга эмдрлин үлмэд
Сүүдр уга герлд хуврж.

Тасрлт уга цагин үлмэхэс
Таалмжта олн үзгдл төрв.
Тачалта баһ гени наснаннь
Тацсг зургин дүр үзв.
Хэрү кезэчн нанур иршго
Хээртэ сээх сөгдж дуудв.

Хэлэцим авлж, зүрким уйдулж,
Хээлж урсен цагин холас
Нарни нэрн нилчэр шувтрж
Нанур нег үзгдл өөрдв.
Өшэ көөлго өврмжтэ бээдлэрн
Өкэж зүрким таалси болв.

Харанд зервк бэргдн хольжад
Хооран нархнь түрү болад,
Эврэ кемдэн эс күцен
Эрчмтэ седклм тенд бээж.
Тэвси хөвиг юмнд тооллго.
Тачал болж намаг хээж.

Зун жилмүдт күцен дуран
Зүркм өмнэснь күгдлж угтв.
Аадм экнэс нег негэн
Альд эс болвчн хээсн,
Хоюри эдн арһан олад
Хоорндк саллтан уга кехлэ —

Кемр эн хойр ода
Космосин аһуд гент харһси
Хойр ик одн мет
Харһлцад ниилэд одси цагла—
Догдлж һазр жисэнэси нарх,
Далан усн көмргдж нурх!

Дурна тускар, шүлгч,
Дуту хөв угаһар,
Даслтын арһ олзлж,
Дарлһининь дахулж тэвэд
Дарунь цааснд буулһж,
Дууһан төгсэдг болхла, —

Умшачин зүрк көндэж
Уйдулж нульмс һарһдг
Нег чигн шүлг
Нарт үзшго билэ,
Шүлглэни бийнь хагсж
Ширгэд төгсх билэ.

Өдрин дуусн бархлзж
Өөрхнд, төгэлнд,
Орн гисн бээдлтәһәр
Оһтһу бүркж,
Негчн дусал угаһар
Нинһәр зулж,
Хагсж зовсн һазрин
Харал авч,
Хооран адһж нүүсн
Харлсн үүлһшц,
Тачал, күсл болсн
Тана дүр,
Седкләсн яһж би
Сөцглж хайхв,
Мецеж хоосн һарсн
Меекә зүркән,

Генэрж танурн зүткесн
Гени Санаһан,
Ядсинь өглго би
Яһж төвкнүлхв?
Көркхнэри дүццүл уга.
Керсү амргм,
Седклэри эдл уга
Сээхлэ дурм,
Мөри сарин кеерүл
Мөргнэ ташуд
Цецкр теңгрт зальврн
Цецгэ мини,
Заңгиннь сувс мандлулж
Зөв хэлэһит,
Зүрк хацһах зэцгэн
Зэрлг болыт,
Жирһл харлулсн үүлиг
Жили кеһит,
Седклин хагссн аһуд
Сергэх арша
Цавдад эмдрл хээрлж
Цаг кеерүлит,
Нартд һащхн хөвиг
Нанд тальвит!

Байрлж наадһа бэрсн
Боожун көвү хэлэж,
Тачкнж инэсн инэдинь
Тагчг сууһад соцеж,

Кесг зүсн тоолвр
Көвүнэ тускар тоолнав.
Жирһл энүнд белдсн
Жилмүд үзхэр саннав.

Гилвксн хар нүднй
Герл эргид цацна.
«Аава!» — гисн дунь
Анар хөвэр дүүргнэ.

Савһр хар үснй
Сацна дсэрнй отхрна.
Мишчисн хойр хачрнй
Мелмэж шэхлэнь чичрнэ.

Тодлвриннй цевр цааснд
Түрүн халхсннй дүүргэд
Жирһл ода эклэд
Жириһлэд бичсиг санв.

Кедү байр, зөвүр
Көвүнэ тодлвр даах?
Залһлдата кедү өдр
Заячнй энүнд заах?

Элк татж көвүн
Экүри һаран сарсалһна.
Экнй теврж авад
Эцкряж өрчдөн шахна.

Күмни зүркид шим
Ке зургае сээхнй
Нарта орчлид лавта
Нань уга болх.

Һазр тецгр хойр
Һар һаран авлцж,

Цагин көдөһәр ишеж,
Ца-нааһиннь шинжлж,
Йиртмжин ик аһуд
Ю эс үзен?

Зугл, кедү соньниг
Зуульчлж үздг болвчи,
Негл өврмжтә гисень
Наадкасае йилһрж
тодлгдсен —
Әми уга бодас
Әмдрл килж бослһн.

Кемр би гентки
Таньдго күүнә болвчи,
Зовлц, түрү үзхлэри —
Негт минн гемәр
Тер зеткрлә харһенши,
Дотран эмәж ичнәв.
Учриь юундв гихлә —
Түржэхд зовлц-зөвүриь
Кен үүдәсен болвчи,
Олна тоод орен
Бас күн болх.
Тер олна тоод
Орсидан би ичнәв.

Учр тинм болснас —
Зовлц хальдасна гемин
Чимкнь наид унна.

Тана сурсиг күцэснэс
Таалта керг уга.
Сурвр күнд болвас
Седклим байр нкдх.
Эмэлго, үнийн келхлэ, —
Эндр нанд Барнард,*
Тана эмид күрх
Түрү динлхин төлэд
Зүркитн сольхмн гихлэ,—
Зовж биш, — байрлад,
Эцкр неритн амлж,
Эмчиг ялд унһашгоһар
Эврэн өрчэн йүүж,
Эрк улан зүркэн,
Сөөһин харцһу герлтхж,
Сөңглж өргх билэв, —
Хээрлтн, авти — гиж
Хөвдэн ханх билэв...
Сурситн күцэнэв. Зүгл...
Сурврац нанд хээрлит!

Нирген нерни шууган
Нигт эмтэхи буднари
Тоолврта гисн улсин
Толһа зэрмдэн
 динирүлнэ.
Медмжэн угаһар наалдж
Мерэд тоолврннь таслна.

* Туужд түрүн болж күүнд зүркинь сөңглж керчэд талдан шин эрүл зүрк суулһен эмч.

Төр тегэд юнв?
Туурмж үндэн хорив?
Биш. Йосидан күцклии
Билг делгрж шуугхларн—
Делкэ үрглжд ээлж
Дими сана унтрана.

Күмнд хөв өгх,
Кишгинь өмннь делгх
Күслд харш босад
Күцэхд берк гиж,
Чидл, арн хамг
Чилси болж медгдхлэ—

Бийиннь аца гөцгрүлхэр
Бичэ түүг итк.

Седкл бат болхла —
Сүмси цогцд бээтл,
Сүл эмсхл күртл,
Сансан күцэхэр гүжрж,
Хэвршэн хажилһн гисн
Харш хоома уха
Холагшан бийэсн көөж,
Хаалһан урдкарн бэр,

Дацдж, муурхан мартж,
Далан көк уужмар
Далваган цөкрлго сажад,
Сө өдр уга
Серү үлэж сөрсн
Сальк дшилэд нисж,

Төрөн һазран темцен
Толрун шовун мет, —

Буульмжта некврэн күцэж
Баатр нерэн дуудул.
Цевр цаһан санаһан
Цөкрлт угаһар делгрүл.

Санаһари хөөтүр нисж
Сээхн цагин өндрэс,
Ө-һундлынъ йилһхэр
Өдгөлүр ардагшан хэлэж,
Би кесг дэжж
Бишлһөл кеж шинжлэв.

Олси үннэн лавлхар
Өдгэ кемни өөдмэс
Өңгрснэ хэлэц бүртклэв.
Урдас дамшлт авад
Ухан, аашх хөөтиг
Угтж тосдгиг медлэв.

Жирһл жисәнәннь эргцд
Жигтэ сээхн зокалта.
Амулц менд десрэн
Асхар, унтхиннь өмн,

Өдрэр кесн хамган
Өрүнэс ора күртл,
Олз, һаруһинь диглж
Олсан, геесэн тоолнач.

Кемр күцсн хамгчн
Кергтә, туста болхла —
Бийдән дотран ханж
Байрлж талваһад маасхлзнач.

Өдрә хаалһдан эндүрэд
Өөркдән зовлң үүдәвч,
Зурсн зураһан күцәлго
Зуурм көдлмшән үлдәвч,

Чилгр өдр харцһурж
Чееж хоострсн болна.
Шигдәч метәр седкл
Шимж ичр зована.

Зуг чини эндү
Зөвәр ик болвчн,
Илдкж эврән түүг
Ичртән хатсн цагла, —

Онъдин эндүһән чиклж,
Олна дур олх —
«Маңһдур» гиснь чамд
Менд деерчн — бәәнә.

«Маңһдур» бәәтл менддән
Манд эәмшг уга —
Эндрин эндүг маңһдур
Эркн биш ясхвдн!

Зуг унтен сөөһөрчн
Зурачн тасрад одхла,
Мендчн унтрж бөкөд
Маңдурчн уга болхла—

Эндрин эндү харлен
Эре болж күрһэд
Неричн бийдэн шиңгэж
Насичн уга кех!

Маңдуриг күлэж эндр
Мисхл бичэ үрэ —
Мисхлин ормд, эсклэ
Му
үрглжд үлдх.

Оньднн дөрви цагт
Олид сә кех,
Ошд сә кех,
Ончта сана өскж
Өргмжтә седклишнь заль
Өрчдэн, шньг, бадра!

Зуг тингхин төлө
Зүркиәншнь халуи махмуд,
Чимк-чимкәр, эрвллго,
Чи, тер зальд,
Бичэ унтртха гиж,
Байрта һарар хай!

Умш болһнас агчсн
Улан зүркиәнчн махмуд

Члэд одсн цагла —
Чини седклинчн заль
Унтриго халар цээж
Үрглж герлтхкиг мед!

Өөрхи, хол гилго
Ө-хундл угаһар
Олила харһж би
Оли төрэр күүндх
Дуран бийэсн нууж
Дотран хадһлж бэрэв.

Делкэд уха заах
Деегүр сана зүүлго,
Зугл цуг улснн
Зөвшнь тагчгар соцж
Серл бийдэн немх
Седкл оньднн хадһлнав.

Ицл итклэн илдкж
Иргчин тускар санхларн—
Өдгө цагин кемжәһәр
Өмнкән биди үзнәвди.
Мана кемжәһәр мацһдурк
Йир чик болвчи —
Мацһдурни кемжәһәр эндрмдн
Ямаран болж үзгдх?

Оларн минн чирэ
Омгтаһар меңсж хэлэнэт.
Сансити зуг яһж
Сурвчи би күцэшгов.
Яахмт тегэд? Ямаран
Ялла намаг харһулхмт?
Ик гисн цаажтн
Иргчлэ дүңцүлхлэ—умш.
Умшас иргчэн сольшго
Ухан одачн бээнэ.
Зовлц зөвүр днилх
Зөрг бөкэд уга.

Нег-негнэшь
Нер меддго
Өвчтэ улсиг
Өвдкүр ниилүлв.

Элкн, цөснэ
Эплүлсн гем.
Эмчин заасн
Эдгэх эм.

«Цеерлж бийән
Цеврэр бэрхлэ
Эдгхт,» — гиж
Эмч келнэ.

Эмчин үг
Эднд дөңинэ.
Чиирэрн эмшц —
Чидл немнэ.

Эм зэрмднь
Эс туслхла
Эмчин ханур
Эрдм ачта.

«Аппендицит», — гиж,
Архулхнар түцшж,
Өөрм кевтүлсн
Өвгн келв.

«Ханри гижэтлнь
Ханур хархулж,
Дэрк минн,
Дотрим удрж,

Харшинь хооран
Хайв», — гиж,
Өвчэн цээлнж
Өвгн төвкнв.

Өвгн удлго
Өндэж босх,
Арв хонад
Ачирурн хэрх.

Кезэнэ кеср
Кедү хальмг
Эн гемэр
Энлж үксн?

Эрвжго шалтг
Авч оддг
Ээмшгтэ цаг
Ард үлдв.

Үашута урдк
Үазрт орснь,
Өдгөн медрл
Өөдэн Үарснь.

Олна хөв
Омг гнж,
Ғн дотран
Байр кенэв.

Эдгж: наадкслаһан
Эндэс һархдан
Ицж чееждэн
Иткж санһав.

Зөвлцм ода
Зээлсн болна.
Жирһлм хөвшн
Жим олна.

Арси-яси болж, көөрк, хатад,
Амнд келнь эрэ көндрсн бийнь:
—Мацһдурас яси гнжэнэв,—болж эн
Мана чирэһэс иткл хээж келв.

О, әмдрл! Ончта чини чидл
Оньдин дөрви цагт ицлд бәәнә,
Сүл кирилһн күртлән цөкрлго күн
Сәәхи дуудврчн соцсж чамаг хәәнә!

Жирһлин кинтсен намрар
Жигтэ сээхи хамгас
Зүүцэни сидлһтэ шүлглэнэс
Зүркинд үнтэнь уга!
Йиртмжд бээхэс дурин
Йорин яден дула
Илдкж,

минн наснн

Ичр дарад

дэкиэс

Баһ насна генинг
Белг гиж бэрүлнэ.
Хэрү

буурл толһаним

Хар ширэр ширднэ.
Жилмүд олари үүдэсн
Жирһлин эс һатсен,
Жилв

насен хойрин

Хоорид өндэсн эрсинг
Хээртэ чидлэри шүлглэн
Хээлүли гисен болна.

Дотран

олнас эмэж

Далдсен хулха мет
Саһаним

нарап уһаж

Седклдм сүрэ немж,
Живр урһаж

жирһлин

Жисәнүр хэрү түлкнэ,
Баһ гисилэнь намаг
Бахтж цацу кенэ!

Эрки шагшавдын бэрмт

Эвдлго хөв олъ,
Баһд эс үзгдсн
Байр шүлглэн өгв.
Эндүрсн эс болхда —
Эндр сансан олъ

Зовлң, байрин айс
Зөвлж эс тегшлвчн,
Зугл

ор һанцхн:

Зунас үвл учрадг,
Баһ настыг — өвгнд,
Буурлыг — баһд хүврүлдг.
Хагт — ноһа урһадг,
Хагсуд — хур орулдг,
Шүлглэни эрдм хээрленднь
Шүрүтэ заячдан ханнав.
Түүнэнь даалһвр күцэхэр,
Түрүтэ эмдрлин аһуд
Сээнн эк тэрхэр
Санад андһар төвнөв.

Кесг цагин хөөн
Кев-янзан олж,
Эндр мини үгм
Эклж цааснд буув.
Шүлгин мөр дахж
Шүтж би суув.
Кен медхв, тиигжәһэд,

Кемнь дэкиэс ирэд,
Урмдын эмтэхн халунд,
Урд цагин авъясар
Ухан улңхтж нисэд
Урлдани халд мет,
Өдгәһин бэрәнэс алдрж
Өтрлж уралан халяд,
Цагас толһа үлж
Цуцрлт угаһар довтлж,
Маңһдурин цаһан мөңги
Маңнан толь харад,
Хавр зөөсн харадашң
Хээртә зэцг иргчәс
Хээж хавлж ирэд
Хөв белглх биз!
Му даргдж,

сэнь

Мөңкд батрв гиж,
Хэлэж удан күләсн
Хар уга седклиним
Ундынь
эмтэхн көдлмшәри
Урмдж хәрүлсн болна!

Чиндһнә далыг би
Чимкж бәрэд шинжлв.
Мамонтын далас, дүңцүлхлә,
Миңһ дэж гилтә
Бичкн болдг болвчи,
Бийнь эн, дүрәри,
Миңһ дэж өскхлә,
Мамонтын далла әдлцхмн.

Халун цуста тоотыг
Хэлэж шинжлэд санхинь,
Йиртмжин мартсиг бодлад
Йозуринь ухаһари хархинь, —
Аадм цагас цугар
Аштнь негн болна.
Күн чигн бас,
Күндтә, цецн болвчн,
Арһ уга, тер
Аһурсна тоод орна.

Тедниг кинж өсксн
Тецгр һазр хойр,
Ахир оln дүүнрин
Аав, ээжнь болна.

Бичкхн чиндһнә дал
Бодллһна учр болв.
Эн ухани үнниг
Эргндк йиртмж батлв.

Умшач болһна седклд
Пушкинә дүр бээнә.
Кесг сайин зүркид
Эврә Пушкин сууна.

Сидлһни чидләр, генткн,
Умшачнрин сай зүркнәс
Пушкининг сөцглж хэлэхлә,
Цуһар талдан болх.

Кесг сай Пушкин
Умшачан эрвжго дурах.

Оли сай умшач
Һанцхн Пушкинэ дүртэ.

Тер һанцхн дүрэрн
Хооридан умшачир дурах!
Соньн йовдл! Зугл
Күцклинн цецн чидл!

Кезэ Пушкинэ нер
Кенэс соцсен болхв?
Тодлврнн үлмэд орсн
Тер мнсхл альдв?

Тецгр кезэ үзсэн
Төрүц келж чадшгов,
Һазр гнсн үг
Һазаһас ирлэ гншгов.

Төрхэрэ эн хамг
Толһадм бээсн болна.
Түүрсн Пушкин бас
Теднлэ, хамдан болна.

Үр минн, поэт,
Үндннь келхлэ, чинн
Бичсн хамгиг цугтнь
Би умшад угав.

Санан -седкл өөрхн
Соньн чинн шүлгүд

Дуталго барлгдсннь умшх
Дури бээдг болвчи,
Цугинь даранднь эдлдг
Цаг, арһ олдхш.

Тагчгар, дотран биш,
Тал-талданднь онцар,
Көгжминнь айс геглзүлэд,
Кееһинь зүркидэн үлдэхэд,
Байр чееждэн үүдэхэд,
Бахтж шүлгүдичи медх
Кем би седклэри
Кесгэс нааран күлэхэв.
Яһвчи олдх гиж
Ядж бийдэн ицэв.

Тер учрас одахн
Теегин өргн аһуд
Хамг урһмл, живрти,
Хаврин дунд сарин,
Жилин айта гисн
Жигтэ сээхн кемлэ,
Эврэннь сээни арһ
Эргндк йиртмжд үзүлхэр
Дотрасн авлан илдкж
Делкэ дүрклсн цагла, —
Теднэ тоод бас,
Тесж чадл уга,
Би эврэн орж
Бахтж бичсн шүлгм —
Улцхтж чи нанас
Урд бичсн шүлглэ,
Ухан неги болснас,
Утхарн ирлцэд өөрдж.
Зуг, минн хөвөр,
Зүсэри шүлгм ондарж

Янзари йилһрси учрас
Ялд мадн уншговдн,
Шүлгүд хулхан гисн
Шалһачин засгла харһшговдн.

Эн йовдлын тускар
Эргүлж, дуһрулж ухалад.
Би аштинь нам
Байрлад уңгинь илдкв:
Хэлэц негн мадн,
Харж нег кемиг,
Үннд харш угаһар,
Үзж медсэн яһж
Шүүж, утхнь талданар
Шүлгт орулх бээсмб?
Ханжанав чамдан, үр.
Хойр мана шүлг
Ман хоорндк залһлда —
Маш ик йиртмжд,
Хариг улан гилго
Харж эдлэр үзсиг,
Мел худл угаһар
Медмжән угаһар батлв.

Шүлгчин чееж дүүргж
Шуугсн һалв һалзурж,
Теңгснн ус нурулж,
Теегин көрс үүмлдүлж,
Теңгрин цецкриг харлулж,
Төвкнү эвдхш гисичи, —
Терчи, нньг, үнн.
Түрж гүдсн йиртмжин
Аюл, цаг зуурт,

Алс-булс цугиг
Хутхж унтрдг болхла —
Халта шүлгчин һалв
Зогслт угаһар көдлж,
Зун жилмүдин туршт
Умшачирин зүрк көндөж,
Уул төрмүд хаһлна,
Улцхтж, сидлһин чидлэри,
Унтршго нар үүдэнэ.
Алькнь теднэс чидлтәһинь
Алдлго санад тәэл!

Кев, янз, айсарн,
Келнэ берк арһарн,
Кезэ болв чиги,
Кедү дэжж умшвчи,
Күңкл Пушкин оһьдин
Күүнд бахмж белгленэ.

Урд эс бэргдсн
Ухаһан герлткж бэрүләд,
Дамшилтдчи немр өгэд
Дсегшән серличн өргнэ.

Насн нрвэс шүлгинь
Нидр улм нигтрнэ,
Зүркиәннь, үрглжд унтршго,
Заль улм бадрна.

Одахн Пушкиниг дэкнэс
Оһьган өгэд умшжаһад,
Чилгр күңкнсн шүлгинь
Чесжэр урмдж келжәһэд,

Мацндур өдрин нари
Мана седклэс урһх,
Мана үрдүдин ээм
Мөцк Пушкин түшх!

Чини нертэ билгт
Кесгнь үлү үздгнь
Үг уга үнн.
Учр чиги бээнэ —
Теднэ бичсн хамгиг
Чинилэ дүццүлэд хэлэхинь —
Тецгр һазр хойр.
Зуг тер йилһэсиг
Үлү үздг улст
Салһдг арһ уга.
Теднэ санаһар, итк,
Кемр мацндур, гентки
Хар зеткрлэ харһад
Чи уга болхла, —
Ормичи адгнь теднэс:
Эзлхд бийэн тоолна.
Төрскнэ оли һазрар
Чини шуугсн нерн —
Төрхэрэ чамд өггдсн
Билгин күцснэ ашиг
Ацхрдг арһ уга.
Урд тана өндр
Делкэд нер туурсн
Уулын орнд — уулмудан
Чамла эдл туурулсн
Дууч кезэ билэ?
Байрлхин яһна теди!

Болв чи, иньг,
Үлү үздг улст
Онъган бичэ өгнч,
Эврәннь дамшлтаси келжэнэв,
Бийдэн дурта олна
Дур тевчж
 менд
Серглиц йовж
 шүлгэн
Урдк кевэри өргж
Мөңк уулан магт!

ДУУЧ ҮҮРТЭН

Ярлсен мишэлһи мет
Янзта ядси шүлгичи,
Дурни таалмж авси
Дүшцүллһни дарлһшта дара,
Онъган өгч би
Онъдни шүлтэд умшнав.
Хурди цевр ухаачи
Хурц мөрмүдт үзнэв.
Цагт сөгдэд чи
Цаасид худл келхшч,
Бив гисн сананд
Билгэри мухла кехшч.
Олз шишлиң бийдэн
Олхар шүлгэн зархшч.
Күзүһэн өкэлһж шаңд
Күрхэр гүжрж зүткхшч.
Бийэси дуту шүлгичи
Билжлж дархар седхшч,
Залу күүнэ заңһар
Заңһси талан йовнач.
Олна сээг өргж

Омгта кевэр магтнач,
Дутуһиннь эс үзсэр
Давж һархаси эмэнэч.
Дурни евэлд багтси
Дууч иньгм, соценч,
Хажилго шуд хаалһари
Хээртэ мени йович!
Билгиннь ир магтсид
Бичэ авлгдж мокарул.
Цецсиен цени дууһан
Цеврэр билгэн дуулул!

ТОДЛВР

Төрүң медгдл уга
Тодлврин авдр дүүрнэ.
Ухан түүг дааж
Уужм цагур үүрнэ.

Өцклдүр мет болси
Өврмжтэ соньн йовдлмуд,
Эргэд ардан хэлэхинь,
Эндү, худл уга,
Нег күүнэ жирһлин
Насин кемжэ авна.

«Кезэнэ» гисн үгин
Кецү үлмэд орсн
Оли жилин хөөн
Оичта сээхи үүртәһән,
Тер жилмүднн туршарт
Тачал зүүдн болси,
Иргчин гегәрсн ицл
Итклин чидл болси,
Эмтәх, һашу дегц

Эрүн нeрдэн багтаси
Москва хотлд харж
Маш нк байрар
Цацхен чeсжэн хацнаж
Цагин эргид ханлав,
Күцен күсл аштнь
Күцдгиг тингхд лавллав.
Дээнэ өмн жилэ
Дөчдгчин темдгтэ намр. . .

Тацнч тер жил
Туурен эврэннь «Жацнрин»
Тави зун жилэ өөн,
Төрски СССР нутгиннь
Дөрви үзгэс үрсн
Дүүвр олин үүрмүдтөн,
Тер нээрт орсн
Төрүц мартшгонар,
Байрин өргмжтэ делелһнд
Бахтж, шуугж темдглэ,
Жацнр, Хоцгрин үнниг
Жилмүд батленинь үзүллэ!

Күцкэ эврэннь үүдэврэн
Күмин седкэд белглж,
Цени түүнэ ухани
Цевр сурһмжин зөөр
Түв болһнд күргж
Тацнч дүрклж нирглэ!

Элет Булһн хооридк
Эргин өмн ташуднь,
Сентябрин долан өдрлэ
Соньн согж хархар
Түлклдж, дарцлдж цуһлрсн
Түмн улс тингхд,

Арвхи сарин хөөн
Альд кен йовхинь,
Адгнь Жацһр, Хоцгрин
Алдр зөрг дуудж,
«Асхрхла — ааһ цуси,
Эгрхлэ — нээми чимги,
Уралан!» — гиж хээкрж
Улан туган өргхиг,
Сээхи тер өдр
Санси уга билэ, —
Тер сентябрин нээрт
Теегинь кишгт багтла!

Хээртэ Жацһрин өөшиг,
Хөри жилин хөөн,
Сээхи үүртэлэн хоюри
Сергэж Москвад санлавди.
Нег-негнэниң чирэ
Негт түрүн үзжэхши,
Хурняс, буурл үс,
Харж һашу дөрлөвди.
Давси хөри жилин
Даранд багтси түрү
Дшилтхэ гиж Жацһр
Дөңгән хармилго күрглэ,
Цецнэн, зөргән, чидлэн
Цаһан санаһан

мана
Судцид орулж гүүлгэд
Сулдхврин туг болла,
Маш ик чинрәри
Мөцкрлт үрглжд олла!

Үш

бахтж байрлад,
Мөлкж йовси Кергт
Мөңед Живр белгльв.
Өөдлж,

Керг,

халяд,

Өдгэг герлтхж кеерүлв.

Цеци күцкисн үг

Цеңкр экранас алдрж

Аһар дүүргэд,

бийнь

Алдр Кергт хуврв,

Левинэ алти ачллһар,

Луарсабович,

тана өрчд,

Хэрү шисж ирэд

Хээртэ мөрөһәр наалдв!

Тана үүрмүд,

бидн,

Тер йовдл таасж,

Далндан

зун һучиг

Десерь немж,

цааранднь

Маш байрар жирһж,

Мандлти! — гиж йөрөвгди.

Уавр чиги биш,

Үел чиги биш,

Хүр чиги биш,

Цасн чиги биш,

Теднэ хооред күрнж

Йиртмж яахан медлго,
Тецгр һазр хойриг
Ялла харһулхар седж,
Төөрүлсн болж медгднэ.
Нигт, чингтэ буди,
Кергтэ юмн кевтэ,
Нар күндэри хааж
Күмни чееж бүтэнэ.
Негидэн һартха гнж,
Һазанас ирен улс
Һосан арчи уурлна.

Хавр гүргүдэн орад,
Хальмг өргн тег
Нарни мандлсн герлд
Налаж дольгарсн кемлэ,
Шар, улан, цецкр,
Шавшсн, оли зүсн
Цецгүд, кацкисн сээхэри
Цаг кеерүлсн кемлэ, —

Йир дурта төлэдэн
Йозуртанһинь сөцглж таслад,
Бамб цецг теегэс
Багарнь теврж марзаһад,
Эвртэ динлвр бэрсншц
Эмтид баган бардмиж
Балһсна уульнцар йовх
Баһчуд үзж һундиав.

Балһснд, тежэл кехэр
Бэрсн малдан тедн,
Хотлань семрхэр цецгэ

Ховдгж таслен болхв?
Аль нахад өгдг
Авьятгд немр кехэр
Мана теегт нээхлж
Мандлен кесрмж хорасмби?
Уут болвчн ээллгго
Урц авхар эздүд
Бүклднь хайлчкскн теегин
Булид, хая-хая
Бүчрлскн цецгиг балһснахн
Булалдж оларн таслна.
Удлго тер бамбс
Урд шүлгчир бичскн
Шүлгүдин мөрд үлдж
Шамшц гегэри гижэнэ.
Тег цецг уга
Тегштэн хоострх бээдлтэ.

Буйн болтха, үүрмүд,
Болнаж теегэн хэлэнт,
Үйирт үлдх сээх
Үмтэж бичэ хораһнт!

Кемр чини бийинчи
Кесн үүлэр биш,
Талдан,
 чи эврэн
Төрүц эс орлскн
Хэзрһин хар үүлиг
Хамж бийүрчн нааһад
Хээртэ чини неричи
Харлулж будхар седслэ,—
Цевр нерэн харсж

Цүүгддж бичэ бэрлд.
Хурмш чирэднь наам
Худлч, хоома күн,
Эн зута йовдларн
Эврәннь хар ухаһан,
Мууһин шард хатсн
Модьрун хату зүркән,
Цаг зуурин арһарн
Цээлһж ода андржана,
Һөөд һарм авцан
Һэргән олд медүлжәнә.
Такан һавлд багтм
Толһаннь экнә зөөрән,
Төрүц ичрән гееж
Төгэлцд үзүлжәнә.
«Алти шорад даргддго»—
Айта буульмжта зокал
Оньдин чееждән бэрж
Орчлцгнн свәлд багт.
Эркшилт аштнь
Берк засгла харһтг,
Эрт, ора болвчн
Эрсән цагас олдг

Аристотель нег дэкж.
Адһсн учрасв, аль
Ухана заксинг һар
Удсндан талданар эрәлсмб.
Болв олд зааж
Батхинн тускар келхләрн —
Дөрвн көлтә гиж
Делкәд үзүләд бичж.
Тер инәдтә эндүг

Туужин хол жисэнд,
Зун жилмүднн туршт,
Зөвэр номта улс,
Бигшж өөрийн инссн
Батхнас адгинь бэрж,
Гесинь деешэн кешэд
Гедргэн кевтүлж,

көлийн

Тоолад медхин ормд, —
Тоомсрта күцклинг зааж,
Батхн дөрвн көлтөг
Батлж зүткэн деерэн, —
Биш гисн улсиг
Бурушаж засдг бээж.
Күцклин эндү эндр
Күмнд инэдтэ болвчи,
Кедү тер эндүшин
Көлмүдэн өргсн эндү,
Хөөннн инэди болвчи,
Харшан өдгэд күргэд,
Хариг цаһан гиһэд
Худлыг үнд тохражах?

СУРЬМЖ

Үаха элжги хойриг
Үаза тергнд татчкад
Гинчд йовхар гүжрсн
Гени, муцхг мет,
Хар модн урһсн
Хээртэ теегин цолд,
Дегд цецн болхар,
Дегц олз олхар,
Зер-земшин мод
Зерглүлэд бичэ суулһ.

Тедичи хооридан, мед,
Тар уга болдмн,
Нег-негнәннь эмдрлд,
Нарни толь булалдж,
Уцгарн һазрин гүүнэс
Ус шүүрлдэд цүүгж,
Ө-һундл кеж
Өслтдән харш болдмн.
Аштнь, яһвчи насарн
Ах хар модн
(Насарн һанцхн биш,
Нам билгәри чигн болх)
Арһ тату наадксасн
Алд үлү өсдг.
Тегэд эн йовдл
Теегт гент үзсн
Ухан тату агрономч,
Уурлж, урлан шовалгж,
Хар модыг чингж
Хараж I ээд һарһдг,
Иртмжин зокал модлго
Йозуринь таслхми гндг.
Тергид элжгинг һахата
Тер агрономч татхмн.
Хәрнь, тинм учрас
Хар моднла теегт
Зерглдүлэд, урһц авхар,
Зер-земшин мод
Суулһсн—буру темдг.
Сурһмжта эн йовдл,
Урд цагин дамшлтас,
Ухананнь булд хадһл,
Кеег соньнта жирһлд
Кергтә чигн болх.

Чинэн уга ээмптхэнь —
Чик,

буру
йиллгго

Чидлтэн хаалһ татна.

Чинэн уга яду,

Чик, буруг йиллгго

Чидлтэн хаалһ бэрдгин

Учринь хээж тээлх

Уханд түрү уга, —

Зөрхин ормд
ээж

Зөв

буруд
өгч.

Болв

һазр дээр,

Би жирһнэв гиж,

Эмни арһ хээһэд

Ээж,

чидлтэд зуһудж,

«Чик» гиж бурута

Чирэ хэлэж келэд,

Үншиг дархин ормд —

Үкеш — сэн нерһ!

Чидлтэ

цаһан санатань

Чик,

буру
йиллгго

Чинэн угаг харсна.

Чидлтэ цаһан санат

Чик, буруг йиллгго,

Чинэн угаг харсен—
Цаһан санатын цевр,
Цагин холд делгрх,
Үһни төлэ кесн,
Үзмжтэ шиндвр биш.

Би

нимв

хэлэти,

Бурутад чигн

дурарн

Зөв өгэд оркдг

Залув гиж көөрлһн.

Эсклә

зөвтэ

бурутаг

Эс йһлһж чаддг,

Тоолвр уга,

яду

Толһан эзнэ темдг.

Үлгүр тингж болхар —

Үкесн — сэн нерн!

□ □ □.

Эн насдан

тодл,

«Эндр биш,

хөөһнь» —

«Хөөһнь» гисн үгэс,

Хөөһнь, хол йов.

Элвгэр,

ирх тоотнь,

Эндрин бийд ирг.

Эндриг,
 оньдинд, үрглжд,
Эс күцж чадад,
Газр дээр
 хөөннь
Ганцхи үкл ирг.

Өцгрен урдын хэлэц
Өдгэ цагин хэлэцэс
Оцдан болсн учрнь
Ода манд медгднэ.

Тер кемин эндү
Туужин жисэхэр илдкгдж,
Хажр, хооһинь биди
Харж шалһад шүүнэвдн.

Мана өдгэд чиги
Мацһдур бээхнь лавта,
Тенд
 мана эндү
Тоолх ачир бээнэ.

Оли-эмтнэ нүүрт
Омгта кевэр боёж,
Урлан жимилһж, миркиж,
Уха туцһаж зогсна.
Цүгин толһа байжах
Цеци үг ода

Келх бээдл нарһад
Келэри урлан долана.

Соцжах улс цугар
Сохр мет,
ода
Һаза, герт, кеер
Һанцхари үзсөнһь тускар.

Элвгэр цаг олзлж
Энүнэ чишкж зарлһһь
Цуг эмтн чицнж...
Цаг үрәсндән һундна.

«Бив» гисн үгиг
Бичә дегд муул.
Тер үг угаһар
Түүрмж бас уга.
Түүг келхәсн урд
Түрүләд дараһинь мед.

Болһаж тер үгиг
«Биди» гиснә хөөн
Зарлдгиг дассн цагт —
Заавр һань керго.
«Биднә» хөөн «би» —
Билгтин, һольһингин темдг.

Кен күүнд болвчи
Наадк улсас нуух

Ядхдан нэг дуту.
Бээхнь манд уга.

Зуг, зеткрэр нэгнэнь
Тер нууснь секгдхлэ,
Цуһар, бийснь мел
Бурхн мет цевршц,

Нэгт тер бурутань
Цуһараннь батар нуусн
Мууһиннь хулхалсн биш—
Кишгинь буласн мет,

Цүхлж, килүрхж шатад
Нинһэр босж дэврэд,
Бийсиннь эвр цеврэн
Нартд үзүлсн болна.

Кемр, засгла харһен
Дутуһь илдкгсн күн,
Хуучн туужин үлгүрэр,
Наадксиннь чирэ хэлэж:

Таднд — миннишц гем
Уга болхла, нанур
Чолу шивти гихлэ, —
Цуһар түдлго шивхми!

Бичкниг кемр хээхлэ —
Бичкнэс бичкн бээдгиг
Бичэ март, иньг.

Икиг кемр хээхлэ —
Икэс ик бээдгиг,
Иньг, бичэ март.

Далад
тул захен
Дөгж нааден байрин
Дольгалиар шууген ормас
Үргж,
эмэн арилж,
Үүмж олин жирмэхэ
Үклэс мет зулна.

Үкен үүринь тускар,
Үгин дарлнш олад,
Эгэциж чичрен дууһар
Элк уйдулж залу
Эцэж, толһаһан атхж,
Нарта тецгр харлулж,
Нүкиэ амнд олнас
Нульмс шахж келв.

Зуг, келжэхиг меддг
Залус соцен бээж:
«Кемр келснэһнь өрэлннь,
Көөркиг, мендннь эн
Олад зарлсн болхла —
Ода бийнь үүрнь,
Эмтнд тусан күргж,

Эмд бээхдэн маһд
Уга», — гиж дотран,
Ухандан тагчгар кель.

Үкенэ сэ биш,
Үүмен бээдл харһж,
Үгинь хурц үзүлж,
Үкэрин нүкнэ амид,
Бийэри тер залу
Бардм кеснь медгдв.

Дурна тускар оньдин
Дуулен буурлыг үзхлэри,
Ичрэн эмтнэс нууж
Индэр би дарнав.

Өвги, баһ гилго
Өвчи күүнд приэлм,
Болв өвчэри кен
Бардм кеж йовемб?

Зеткрлэ харһж, көөрк,
Зеегтэ нүдт авлгдхла,—
Зовлцган дотран бэрж
Зулж үзхин яһна!

Өршэцгү седклтэ оли
Өвгиг хармнх билэ.

Муцхг күү өөркэн
Му келхлэри — бийнь

Сэнд тоолгдх

эндү

Сана дотран бэрнэ.

Кү ланхар сесен

Кө,

хэрү инсж,

Эврэннь чирэ будхиг

Эн муцхг медхш.

Альк чиги альхид
Архулхар таалад илх
Жилв өскж күргүлсн
Жөөли сээхи үсэн
Кевинь олж залад,
Кеснэр янзлж тэвэд,
Үлү, дуту угаһар,
Үзмжтэ нэри шинжэр
Урл, халх, сурмеган
Урши арһар будсн,
Кенэчи зүрк авлм
Көркхи таниг хэлэж,
Кесн ик көдлмшини
Көсрэ гиж саннав.
Түүни ормд та
Тэмкэн хайсн болхла
(Бийэсн утаһар көөх
Бөкүн өөрти угалм).
Алькчи дурлсн баатрти
Авласти алдринго билэ!

Эрин авъяенг
Эм шинцгэснй үзхлэри, —
Эмэл үкрт
Эс зокдгиг саннав.

Залу күүнэс соцгдсн
Эркин үир, келхд,
Хамрин хужр таалсн
Духин үир биш.

Зуг күүкд күүнэс
Салд гиж тарсн
Нашун харын ур —
Зулх дур күргснэ.

Бурх эс итквчи
Би, иткдг улсиг
Бурушаж гемшэлл уга,
Болнаж, итклиниь учр,
Бийдэн илдкж секхэр,
Бишлһэл кеж саннав.

Кезэнэ урд цагт,
Кесг ээмшг үзсн,
Заядан ирсн зеткр
Заячин дурн гиж
Зальврж бийэн төвкнүлсн

Зун жилмүдтэ наста
Көгшн өвгн эмгдт
Кен үг келх?
Теди мет улст,
Теңгр хэлэж тагчгар,
Сар, жилэн тоолснд,
Сана би зовнав.

Үндэн бурх иткенъ
Үг уга — иткг.
Ца-нааһинь тоолж
Цагнь ирхлэ, — эврэн
Деедс бээх угаһинь
Дигинь олж медх.
Гагарин түрүн болж.
Назрин бэрэнэс алдрж,
Дарукенъ бас чиги
Давтж ардаснь ишеж,
Теңгрин аһуд деедслэ
Төрүц харһемн уга.

Сарин көрс Армстронг
Сагар сөрж ишкэд,
Энд-тендэн болһаж
Эргж шилтэд хэлэж
Бурхдын мөр ядхдан
Бас эс олж.

Болв, иткдгнь — иткг.
Би шүлгтэн талдан,
Дотран эс итквчн
Деегүрнь иткен болад,
Мацнаинь арсн жулһртл
Мөргдгин тускар келжэнэв.

Эн улсиг нэрэр
Эс хэлэсн хөөн —

Бурхнд мөргжәһэд — тэвшинь
Бултуһар хавтхдан дүрхми,
Хойр агчмин хоорнд
Хоома һарһад оркхми.

Тингж иткдгүд заагт
Талдан авцтань бээнә.
Эмти кезэчн тэвшго
Ээмшгтә эврәннь килнцән
Десдсәр тэвүлхәр

иткләрн

Дораһур өглһ өгнә.
Иим жулдрмуд үзхинь
Игзәрм йосндан хутхиа.
Эс итквчн,
бурхнд,

«Эдннг зальгич!» — гиж,
Мини седкл тевчхд
Меңсж үндән зальврнав.

Әмд бээдл һарһж
Эмти заагт хутхлдж,
Жирһлин тускар күүндсн,
Жилиж хорсн күш,
Нег нүдәри чирмнж
Негт докъя өгчәхшиц;
Наад-инәд кеснь
Нанд ээмшгтә болна.
Алькчн төрт эн
Адһж оньдин орлцна
Әмдәс үлүһәр зәрмдән
Әмдрлин төр хаһлж

Заавр өгсн цаглань —
Зулх дурн күрнэ.
Кезэнэ үксн күш .
Кенлэ чигн күүндхлэри,
Деегүрнэ жирһл хареж,
Дораһурнэ харш кенэ.
Иим андла ноолдхд
Ик түрү харһна:
Эмд гисн цаасан
Эмтид оньдін үзүлнэ.
Үкэрин хоосн нүкэри
Үзүлж гөрч кенэ.
Күшиг динлхин төдэ.
Күчи кергтэ — тернэ
Эмд улснн хооридк
Эрүн седклин селм,

Эврэннь
 дигдэн орсн
Эвэн олен жирһлэсн
Умш чигн геелго
Урмдж,
 цуг эмтид
Тус күргхэр седсиг,
Тунг эс болхла,
Хооман тоод орулж
Хол бийэсн бэр.
Тиним улснн олд
Тус күргсн умшарн
Бийдэн,
 адг-ядхдан,
Бумб тэвүлхэр санна.

ЧИЛГЧ УГА ТУУЖ

Мана колхозин ахлач
Му биш залу.
Олна эдл-ахуг
Орм-ормарнь йнлнж,

Эврэ күүнэг салнж
Эвинь олад тэвж,
Диг-даранднь орулад
Даалнвран эклж күцэлэ,
Ицж шиндсн улсин
Иткл тингж батлла.

Колхозин у назриг
Көлсөн эрвллго шинжлж,
Агрономин гүн медрлэр
Альд ю тэрхинь
Эндү угаһар шүүж
Элдү сээхн урһц
Түрүн жилдэн авч
Тоомср олнас олла.

Зуг, нег дутуһасн
Зулж чадхш, ахлач.
Залу нерэн дуудулсн
Зөргтэ бийнь, эн,
Дээгэс күдр өрчдэн
Дөрви ачлһта бийнь,

Соньн йовдл — йир
Солһа һарас ээнэ.
Нерн уга бичгүдэс
Негт шулмас мет,
Мис үзсн хулһншц,
Мел сүрдсн йовна.

Сундврин хургин өмг
Солна харар бичен
Бичгүд олар өсдгиг
Бичкдүд чигн меднэ.
Болв мана ахлач
Басл саг күн!

Батын төлэд эн
Бичг болһниг умшна,
Барун, десрк өнигтнь,
Бекэр харан тэвнэ.
Бийэсн дорк улст,
Бас үүл даажох
Зоотехник, агроном, инженер
Завинь олж, цааснд
Санаһан бичтхэ гиж,
Сагар закж заана.

Кенэс үлгүр агг
Кезэхэс ним болемб?
Күчр кевэр ингж
Кен суринь авемб:
Холын зэцг урд
Холвата гиж келдг.
Зүг, яһдг болвчи,
Зэцгд шалтг бээдг.

Мана ахлачин тускар
«Муунинь» малтен цаасд
Десгшэн, сундврин өми,
Дорас олар орж.
Зүү талагшан үгмүдинь
Зерглүлж кинскэд бичгдсн,
Салу-салу мөрмүдинь,
Согту улснн бээдлтәһөр,

Дээвлэд темтрж йовхшц
Дарулад цааснд барлгдж.

Мана колхозин ахлач
Мал хулхална гиж.
Арва, өвс хулдад
Арсм кедг болж.
Урдк гергнэнь үрдүдт
Уух, идх күртэхш,
Аав-ээждэн бас
Ааһ цэ өгхш,
Авһнь кү алад
Альд йовхнь медгдхш, —
Деернь оли тинм
Димн бичен цааснд
Хэрүһинь өгтхэ гнен
Халта цаасн ирж.
Гөрдж цугинь нуусн
Гүрмтэ хату йовдл.

Цугинь эс болвчн
Цөөкнннь, ода яахв,
Гемэс ухалж шүүһэд
Гөңгинь үнн гихлэ,
Засг баһдн гнен
Заагта санац орна,
Зуг, худлд дөцсн
Зовлц күчр болна.

Ухалж, ухалж ахлач
Уурлж уг сүүлднш,
Болснь болтха гиж,
Бат шийдвр авч
Нөг мөсъяж, деегшэн:
«Нуувчинэр: бичен фашистни
Бичгт кэрү өгч»

Бийэн зуташгов — болж,
Бас дсернь эн:
Бичг бичсн күүг
Эркн биш олж,
Эрлгиг олд үзүлтн.
Чанла түүг харулад
Нүүрцүлэд худлыг засти!
Эржэнэв», — гиж ахлач,
Эврэннь хэрүһэн йовулж.

Хоома андниг бичгэрнь
Хэесн эс хэеснь
Ода күртл медгдхш.
Омгнь шантрси ахлач
Нерн уга бичгүдэс
Негт шүлмас мет
Хорж, сагин төлэ,
Холд бийэн бэрнэ.

Засг уга ховчла
Залһлдхар эн седхш.

Эс үзгдсн хортнас
Эвгонь, ноолдхд, уга.
Хоомаһар бийичи муутхси
Хоосн кннг чичснь —
Ухатан тоод оршго.
Учр тинмнь — һашута.

ШОГ

Ца столын суунав,
Цэ амсж уунав.
Би шүлгэн бичнэв,
Билгэн көрөдж чичнэв.

Тиирчж билг дүлг,
Туурж төртхэ шүлг.
Дум эмтнэлэс үлг,
Довтл, янзин жүлг!

Күүг күүцэс илгм.
Күндтэ минн билгм
Төри алдад тесв
Толһадм орулв эсв.

Седклм тунад тода,
Селвгэн өгтн ода:
Чирнэ намаг үгм
Чиндр цацад түгм.

Күмни күлэсн керг
Күцкл намаг эрг.
Би хээсэн олв —
Бурхи йосидан болв.

Шавшсн ноһан ке!
Шилтэлһэн нааран ке!
Са-й-аг сә-э-хен мөри
Сальканла-ла, ура-лда-на, өри!

Күцкисн дууһан дуулв.
Күн бишив — уулв..
Бийән өргж буульв,
Бирд хээлж уульв.

Ода яахв, биллиэв,
Олн өшэтэн диллиэв.
Хэдрис! Цоко өскө!
Халта нерим өскө!

Шүлг зуркин: ирнэ,
Шуугад, дуулад ирнэ.

Келсэн зэрмдэн медхшнв.
Көлсэн үрэхэр седхшнв.

Эргүлж үгнэг тэвхлэ,
Элмриг малядж дэвхлэ, --
Тег дегд акад
Татна дарукал дакад!

Тацсг нарта тег.
Така богиг тег.
Хөөннь өндг өкө.
Хаврин һазр көкө.

Өир хурин бөкө
Өичи бишч! Көкө
Эи экэн, хөөһөн,
Эрдмэн үзүл, өөһөн!

Сээхи тецгрт һари
Сар, одд, нари,
Үүрлж соцети дууһим,
Үзти тесгин ууһим!

Бумбин ори хурта.
Буульмж нанд дурга.
Хагсжах бальчг акун.
Халта шүлг накун.

Кеер. Арһен. Зуух.
Көгүн харһен суух:
--Эмэлтэ боқта, ах,
Эдлти шорта мах!

—Хөөмнь, намаг дах,
Ховдгяж бичг хах!
Ню, дәрке, йах!
Ясен... бахлурум шах!

Тах тавлси агтын
Турунд, мөсид тагтын,
Хальтрхи уга, зөр,
Хөвэн уралж сөр!

Амнасм үгмүд өсрө
Алти эдл. Көсрө.
Билгм тинм билэ
Би юн гилэ?

Көрэдсн билг муурв.
Көлэн жинж хуурв.
Намрин шарлжна иши
Намчрж цецгрдм биши.

Хамдан, иньг, тесий,
Хээмнь, болж эсий?
Хамхл, уул, далг,
Хала-бала-мала.

ХАЛЬМГ ХӨН

Тодлврнн үлмэд өрсн
Тууж болж өцгрсн
Олн жилин хөөн
Одахн хээхүлд би
Хальмг хө өмнөн
Харж ормдан көшв.
Өрчд зүркм хальглад
Өсрж цокад лугшв.

Өргж даахд түрү
Өөктө тешкэсн сүүлннь
Ширтж зөгсж бээтлм,
Шил hatkaun:metu

Нигтрэн цагин буди
Нүднэсм өдгэг халхль,
Тодрхаһар бичкндк насм
Тодлврин гүүнэс босв...

Чагчм эргин дор
Чачр болсн сүүдрт,
Гү тэвх кемин
Гүдсн һацһин халунд,
Киһһән эрэ авч
Кевтх хөн заагур,
Аавтаһан хоюрн би
Алхад йовж йовнав.
Көдлмш кежэх күүнд
Кергтэ болсан медэл,
Балтаһар белг авсншц,
Байран дотран бултулж,
Кацкисн сээхн үиртэ
Карболкта шилэн атхж,
Икәри — бүрүлэ эдл
Иргүр сахньж өөрдв.

Хозлг наадһа тергиншц
Хойр гинги тэгән
Хоорнд таглад боосн,
Дегд күндднь хөн
Даашго гиж дөцншц
Сүүлиг, нооснась шүүрэд.
Солһа һарарн өргж,
Өкәс гиж эвлэд
Өвдг дсерән тәрэд.
Барун һарарн бәрсн
Болд бичкн чимкүрәр,
Аавм, шаварсн цустә,
Акад преншархас
Өт түүж хаяд

Өөрэн зогссн нанур:
«Ке», — гнж өргэн
Карболкта шилүр зацнв.

Сүүкиж өмнм кевтсн
Сүүлдэн өттэ ирг
Нанд аавннм орс
Нээж бичкидм заала
Наадк хөөдэс тегэд
Нээми наста эзн,
Эврэхэн гнж йнлхэд
Эцкрлж доталдг билэв.
Хулхалар зүсм өдмг
Хавтхдан дүрж авад,
Шкчүдэс нуувчинэр би
Иргд өгдг билэв.
Ирг байрлж мусхлзад
Инэсн болдг билэ.
Төр учрас өтнд
Тецкэн уга уурта,
Мини,
 мана биш,
Малд харш болснднь,
Мини
 иргин сүүлиг
Мерснднь өтиг хорахар,
Шалд-пилд,
 хармилго,
Шилтэ,
 мини биш,
Күүнэ,
 мана аавин,
Кацкисн сээхи үнртэ·
Карболк би асхв.
«Арһулд!» — гнж нанур
Лазм уурлж хэлэв.

«Кукн, дэкэд чигн
Кергтэ болх энчн.
Асхдми биш — дусадми,
Эрвлдми эм», — болж,
Архулхнар, сурһмж өгч,
Аав нанд келлә...

Хээртэ бичкн насна
Хол тер цаг,
Хальмг хө һөөхүлд
Харж би санв,
Дотрасм эмтэхн дольган
Дулалж, зүркнм таалж,
Чилгр сээхи геигэн
Чеежим сарулдхж дүүргв.

Хальмг улст эн
Холас ода ирсн,
Урднь мана теегин
Ууг дүүргсн хөөнэ
Өгсн олз-тусинь
Өмнөн өргж санхинь, —

Элет Волгоград хооридк
Элдү сээхи, һо
Хаалһ Калининэ совхозур
Хажилһнд

күриж зогссн

Бухд

күндлж тэвсн

Бумб мет бумб,
Хальмг хөөнд бас,
Ханлт өргж тэвх
Седвэр чеежд төрж
Седклин гүүнэс босна,
Сээхэри зүрк авлна!

Хальмг хөн!

Нооснь

Хэлэхд шүрүтэ болвчи,
Эрк жөөли цогц
Эс буларн таалвчи,
Эллг уга батари,
Кедү зун жилмүдт,
Кеер теегт, кэдэд,
Кинти, хур, салькид,
Килцхтж халзурен шуурһнд,
Хальмг күүг үклэс
Хальчж харһен болх?!

Өдгэ цагин үлмэд
Өөрхи ухата зөрмднь
Инэди, зог болон
Ишкэ гертн, цагтан,
Кесгиннь аав-ээжд
Кинг болж тоолгдла,
Өрк доран тедниг
Өскж кү келэ!

Хальмг күүнэ шицшврт
Хээртэ аршан болон,
Ууриннь эмтэхи үнрэр
Уужм, дууна һазрас
Хальмгинг бийүри дуудон
Хөөнэ шимтэ махи!
Чини,
 дүцүүлһн ховр
Чинрчи,
 цаг ирвэс,
Чидл улм немж
Чимлһни үг ээлһнэ,
Билгтәһэс билгтән шүлг
Бийүри дуудж хээлһнэ!

Хаврин нигт ноһанд
Хомрһан хацһаж тарһлсн
Хөөнэ,

 менд хээрлдг,
Хурһи һадрта махар
Цагин сээнднь үүрмүдтәһән
Цадсн хальмг залуһас,
Тоовртнь ханж магтн,
Тоомерлсн гничин дууһар,
Талдан кемд өгшго
Таасгдсан сур — авхч!
Алти эмәлднь һанзһлата
Ажрһинь сур — авхч!

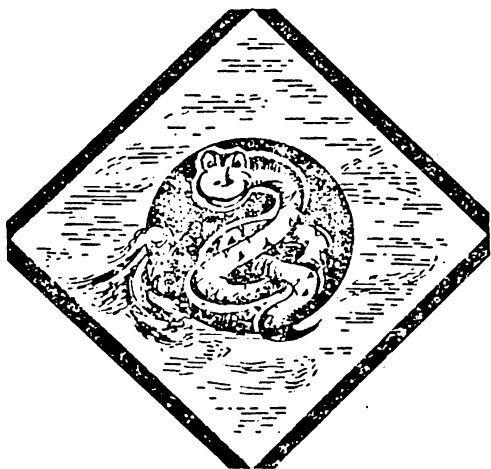
Химпийн арһар номтир
Хөөнэ ноос сольсн
Хувц хуирар ода,
Хэлэхинь — делкә дүүрв!

Хурц номари теди
Хөөнэ мах одачи
Сольж, нээһинь олж,
Сонь хот үүдәснь
Соцсгдад угань байрта!
Нег дәкж, би,
Нернь күмид туурсн
Несмеянов академик,
Нарт делкә цадххар,
Нефть юуг олзлж,
Нэрәр, һарар үүдәсн,
Заһсна түрс амсж
Зальгж ядад нульмлав.
Хөөннь тегәд номтир
Хөөнэ мах кехәс
Хорх учрм терл.
(Бурхн әәлдг, наукиг
Би муулхар седжәхшив,

Шинилц эврэн сансан
Шүлгтэн орулж бичжэнэв).
Торһи нооста хөөһэри
Тацһи нер туурв.
Болв

нег цагт
Бас махарн чиги.
Холд, өөрхид, төгэлнд,
Хальмг шуугх кемиг
Хэрү прүлх төрт —
Хальмг тохмта хөн
Эрк тусан күргхинь
Эндр һээхүлд санв.
Хойр тохмта хөөг
Хоориднь цоклдулл уга,
Олнд хоюрн эдн
Олзан өгхинь санж,
Дегц өскх седклэн
Делгж цааснд буулһв.
Теегт

алькднь чиги
Тегш орм олдх.
Хальмгт аштнь
бүлэн
Ханлтаан Төрски келх.

II.

ТУУЛЬ

УСНА МОҢАН ТУСК ТУУЛЬ

Зав һарси цагла
Заһс бэрхдэн дуртав.
Һар хооси икннднь
Гөрүри ирдг болвчи,
Итклэн гееж герткэдэн
Иһэдн болдг болвчи,
Зугл, арһ харһхла,
Заһсчлх зер-зегән,
Һахуль юуһан белдж,
Һазаран һарч хэләнөв,
Теңгр, йиртмжини бөөдл,
Тагчгар бүрткж шинжлнөв,
Салын ууртха гиж
Санандан тагчгар зальврнав.
Эндр теһөд бас
Эврәһн дурта ормдан
Элетни боодни көгөд
Э һнв олад бээршв.
Хулси заагт, намшрт,
Холтхси меңсүлж нөөхлв.
Чингин серглц үир
Чееж дүүргж уһана.
Ончта сээхи цеврәри
Оошк таалси болна.
Өндәж өдр эклси
Өлзәтә өрүши һари

Цецкэ тецгрэс йиртмж
Цеврдж, эмтэ тоотд
Цецнэн медүлж мандлна.
Уснас шинхн өөдлсн
Утулиц хулсна үзүрт
Көк темэлжрһн сууһад
Көндөж нээхлүлэд наадна.
Хальмг домбрин кевтэ
Хойр талан сарсалһсн
Живриннь нимги хальснд
Жирисн утци судишь
Чивһсн болж үзгдэд,
Чичрүлэд соньн айс,
Һаран күргж геглзүлэд
Һарһх дурн күрнэ.
Йиртмжин сээх магтсн
Йирн йисн ду
Сүмсәнннь сидлһтэ сонрар
Соцсн гисн болнав.
Хәрнь, тегэд нааран
Хар өрлэ ирхлэрн,
Боодг белг кесн
Бэргдсн цөөкн залсар
Олз кехэр бишл,
Орчлңгин сээх зүркидән
Шимнүлж умш-умшар
Шингэхэр менсж прлэв.
Илвэс үлү соньн
Иим авлта зург
Онцар олзлхар биш,
Олн улсар бийдән
Нөкд кехэр оньдин
Нааран сурж дууднав.
Хувалцсн байр эзилдән
Холвгдг йосн бээдг.
Эндр өрүн бас

Эврэннь ээлин көвү
Өрлэ босхж дахулад
Өөрэн һахульта суулһв.
Заһс бэрлһнэ зокал
Зааж давтад келв.
Эврэннь элвг дамшлтасн
Энүнлэ ода хувацв.
Боодгин усна көвэд
Бичкн үүрм суужаһад
Бийинь хатхсн мет
Босж ормасн өсрв.
Усна моһа үзж
Уурлж игээрлэд дорасн
Чолуншц хату шавр
Чөклж шүүрн өндэв.
Көвэд һартан шаврта
Көвү үзл уга,
Моһа, өмннь хээкрсн
Меклэһэс нүдэн авлго,
Ширтж аман аңһалһж
Шингж ормдан көшж.
Соньн йовдл!

Өмннь

Сүрдсн меклэ адһж
Боодгт һэрэдэд орж
Булхад бултхин ормд,
Менрж өмэрэн арһул
Моһан нүднүр! дэвнэ.
Арзасн, бусертта меклэн
Арснь, дегд ээснэс,
Хагсж, өңгэн гесһэд
Хүврэн болж медгдв.
Шалд гнж тедүкид
Шар хачрта сазн,
Толь мет тегш
Тогтунн усн дээр,

Өрүни мацһарт наадад
Өсрж унсн бийнь,
Онъган түүнд өглго
Ода өмнм болжах,
Меклә моһа хойрин
Мек уга харһлт,
Йир хэлэхд соньн
Йиртмжин зург һээхжәнэв.
Моһа хорахар шиндсн
Мини үүрм тагчг
Шаврта һаран буулһж
Шилтж өмэрэн хэлэж,
Наншц бас теднэс
Нүдэн авлго зогсж.
Нарни мандлсн герлд
Наадн һээхүл мет,
Маанрт өмнмдн болжах
Моһа меклә хойрин
Муульта бэрлдэн соньн.
Өрлэ серэд ацһучлж
Өлсж, хот хээсн,
Моһаг ода үргэж
Мекләг аврхув, яахв?
Не, эн саамд
Нөкд болж бидн
Мекләг үклэс һарһхла, —
Мацһдур кен энүг,
Манул болж хэләһэд,
Моһан геснэс хольжулхмб?
Дэкэд талдан хаалһар
Дарайһинь олж тоолхла,
Меклә бийнь бас
Мек-арһан олзлж,
Хорха, эмтә юм,
Хавлж хот кенәлм.
Хорхаг меклән геснэс

Харсж авхмби, тегэд?
Манас урд кесг
Мицни сай жилмүдт
Йиртмжнн үрглжд тогтсн
Йос эвдсн — эндү.
Эвдхнннь ормд түүг
Эвннь олж медхми.
Меклэг ассн нүдэри
Моһа, сорнц метэр,
Тэвл уга бэрж.
Татад өөрдүлэд йовна.
Утци мет нэрэр
Утлж, ури, салһад
Зун нээми суриг
Заг угаһар гүрэд,
Тосн һартлннь шахад
Тошилһж нарид хаталһсн,
Тати цокад оркхла —
Тесгин чон ундг,
Тэвлһ нштэ, бүдүн
Маля мет

эрэтрсн

Моһан тошисн зо,
Нимги хар болдар
Нээһиннь олж өлгсн
Хүйг метэр ода
Харлж нарид гилвкгэ.
Уйн күзүндннь гээхлсн
Утулц өргн толһадннь
Хойр алти товчинц
Хоцһр шар төгрг
Залан өцгтэ төмдг
Зальтрж асад артрна.
Йиртмж үүдэсн моһан
Яизнь йир аелта, —
Хэлэвэн һанд чиги

Хээршэн кеж болш.
Гентки минн уханд
Гиле гиж торлзад
Ода меклэн тускар
Ондан санан орз.
Меклэ өмэрэн дэвж
Моһан амнуур өөрдхлэри,
Авлта сээхиднь бэргдэж
Алдрдг арһ тасрж,
Бээсн чидлэн һарһж
Бээгж чишкен болвзго?
Үзмжтэ үлү сөбхнь
Үклэс чидлтэ болвзго?
Уга, биш. Эн
Ухан лавта буру.
Йосн сээхнь оньднн
Гиртмжини цецн зокалар
Угхарн кениг чигн
Уралан жирһлүг дуудна,
Хээртэ түүнэ сэр
Хөвин бээри уудга.
Әмсхж, акрмдж кинлэд
Әрә көндрж дөвсн
Меклэ һэрэти гихлән —
Моһа һотьхлэж осрэд,
Ацһаж бүлүрэн шовалһж
Амарн көлиннь шүүрв,
Агчмд ууц күртлн
Алһж сорад шимв.
Тер мнэхид аварт,
Тагчгиг эвдж инсен
Шивсн шаврин э
Шис гиж чикндм
Соңсгдж, толһаһан өргхннь —
Соһн йовдл хэлэсн

Өөрк көвүм килцхтж
Өкөж дэкэд шавр.
Шүүрч авад өндөлһилэнь —
Шулудж, амидан меклэтэ,
Моһа хулси заагур
Мөлкэд уга болв.
Дун уга сурвртм
Давтлһ күлэл уга:
— Меклэ хармив, — гиж
Мини үүрм келв.
— Моһа ямаран? — гихлэм,
Мисхлд тагчг ухалн:
—Һазр деер бээх
Һэ гисн хамгас
Му гиснь эн
Моһа, — болв, көвүн.
— Эндү, — гиж би,
Эврэн бичкндэн соцссан
Сээхи хальмг тууль
Сурһмж кехэр келв.
Теегин улс медлг
Туулин утхнь ним:
Кезэнэ нег цагт,
Кеер. Мөцк баатр —
Хальмг таһһчин нээлт —
Халун зунин өдрэр.
Адуһан хээж йовад,
Акад бээдлтэ тоос.
Ирмгин цаһас үзв.
Ики холас аашх,
Дөлкэд ор һанцхи.
Дөрви талан толһата,
Дөрви үзгүр эрглгө
Дөтлэд гүүдг арһта
Занан, хальмг талагшан.
Залси Маһис таһвь.

Тацһчинь уцгарнь хорахар,
Тагчгар аашдг болна.
Месэн сөцглж Мөцк
Мацһсиг угтхар седв.
Бэрлдэни халд кень
Батыг йилһхэр шнидв.
Болв цецн аризлнь
Баатрт кели бээнэ:
— Түрд гилчн. Тер
Тоосн ирэд угад,
Шудтнь Ижл һолыг
Шулуһар һатлж һарад,
Авиннь сидлһтэ арм
Авад эс ирхлэчи —
Манһе балтарн биш —
Маш ик чидлтэ
Заасн тоотыг девсдг
Занарн мадниг дшилх.
Зулыч, хээмнь. Би,
Заныг мек һарһж
Энд бэрнэв, — гиж,
Эцкр арнэл келиһилэ,
Өндр хар тоосн
Өөрдэд одснь медгдв.
Улан залата махлаһан
Уишгоһар дарж батли
Мөрнэсн өсрж бууһад
Мөцк баатр Ижлүр,
Авиннь сидлһтэ арм
Авхар өтрлж алхв.
Ирх һазр өөрдэд
Ижл харгдад одхла—
Һацата саак тоосн
Һазр төгэлц бүркв.
Өрчид һаицхи заныг
Өвр өһтһу хаав.

Түүнэ мөрнийн ормас
Турглен усн хагдв.
Дууна дүцгэ утарн,
Дөрви талагшан сарсасн
Дуһу-цорһ хоцшаран
Деегшэн өргэд хурдлж.
Эки түрүнд меклгдэд
Эзи угаһар довтлсн
Аризлын ардас көөлдэд
Айстан цаг үрәсндэн
Һундж ода Маңһе
Һалзурн алдад аашна,
Холас Мөнк баатрини
Хара авн Маңһе
Занан: «Шулудыч!» — гнж,
Экж эрэд сурв.
Бөвэд эзи уга
Кевтен сийцд Мөнк
Һэрэдэд сун өтрлж
Һолын дүндүр хээздв.
Хэгсн оициин йэралд
Хайрха бээхнийн үзж.
Ууцарн түүг бөглж
Усн ордгийн уурулв.
Зүг көөлдэд усчен
Зан өөрдэд ирв.
Алж ода Мөнк
Ардагшант эргэд оркхла —
Усн шуржциж шулуһар
Уушнь хэрү буулһв.
Түрү зовлид авгдж
Тингж йовтл, генткн
Матхлзж уснас ик
Мөһа оициур шувтрв.
Мөнк чочн өсрхлэ —
Мөһа сийциин хайрха,

Толшлад дээрнй кевтж,
Таг-яг бөглв.
Жирһл аврснла эдл
Жигтэ ним дөн
Эс күлэсн талас
Эврэн ирдг санж.
Мөнк ханлтын хэлэцэр
Мона талагшан хэлэн,
Өндөж месэн хүрүлж
Өөрдсн хоцшар чавчв,
Түүнэс хагдсн цусн
Түлкэд оһиц шулудуль.
Хортнд дөһсөн медж
Хсоран зан күгдлв,
Ардк толһанһь зааврар
Ардагшан хэрү усчв.
Эг давшад зан:
«Энд күлэй», — гнж.
Эзидэн өтрлж кели,
Шаварсн цгста хоцшарһинь
Шав дээрнй эмхэр
Шора бүргүлж цанв.
Мөнк баатр болхла —
Монатаһан Ижл һолыг
Монд амули һатлал,
Наалк кэвэднй күрэд,
Цаһан сацата һиньгтэн
Нэ чанж өгв.
Нэгн холд күрх.
Үйэс үйд хал-мгуд
Үни халуи сэдклэсн
Харлт келх белг
Хээж баатр ухалв.
Махлаһан тээлж авад
Монан толһал өмскв.
Аврэт уга хортан

Аавиннь сидлһтә армар,
Хэрү Ижл һатлад
Хораһад уга кеж,
Делкэд ор һанцхи
Дөрви толһата заныг
Тохм таслж бас
Толһа болһиннь салһж.
Хэрү дэкиэс әмдрж
Хальмг танһчд әәмишг
Бичә үүдәтхә гиж
Балтари Мөнк баатр,
Маңһс зан хойриг
Миңһи эңгәр салһад,
Түүмрдәд, үлдән үмсинь
Тараһад салькнд нисгж.
Хол тер цагас
Хээртә моһан толһад
Хальмг махлан зала
Хөврж улаи өңгән
Хонһр шар кеж.
Элстин боодгин көвәд
Эи тууль соцсж
Миңи бички үүрм
Муег гиж инәв.
Утхинь алдлго болһаж
Ухата көвүн тодлв.
Йиртмжд үлүнш угаг
Йилһән сәәнәр медв.

НАРГ

Шүлгүд

Москва, дурн минн.	4
Хаврин айс.	7
Үргэжд нерн тууртха!	8
Назр цецгэрж сээхртхэ	12
Пөрэл	14
Иргч — прх!	14
«Сүртэ, нарт эзлсн...»	17
Дэн дэрвксн кинод	19
Нац	22
Теегин гермүд	24
Хун-школ	24
Цаһан мөцгн хүрм	26
«Будапештин назр...»	28
«Мацндур, өцклдүр, нөкөдүр бнш...»	30
«Насн ирвэс улм...»	30
«Кемр маншнэ хаалн доркиг малтхла...»	31
«Өдр сөөһин сольлид...»	31
«Нинһэр царцд урһсн...»	32
«Дуунд дүр өгдг...»	34
«Дурн тецгснн усншц...»	35
«Зокаларн мана зокалас ондан...»	36
«Дурна тускар, шүлгч...»	38
«Өдрин дуусн бархлэж...»	38
«Байрлж наадһа бәрен...»	39
«Назр тецгр хойр...»	40
«Кемр би гентки...»	41
«Тана сурсн күцәснэс...»	42
«Ниргсн нернн шууган...»	42
«Күмид хөв өгх...»	43
«Саһаһари хөөтүр шөж...»	44
«Жирһл жисәһинь эргцд...»	44
«Онһдин дөрнн цагт...»	46
«Өөрхи, хол гилго...»	47
«Нцл итклән илдкж...»	47
«Нөг-нөгнәннь...»	48
«Арсн-ясн боляк, көөрк, хатад...»	50
«Жирһлин кинтрсн намрар...»	51
«Зовли, байрин айс...»	52
«Кеег цагин хөөн...»	52
«Чиндинэ далыг бн...»	53

«Умшач болһна седкд...»	54
«Кезэ Пушкинэ пер...»	55
«Үр минн, поэт...»	55
«Шүлгчин чееж дүүргж...»	57
«Кев, янз, айсарн...»	58
«Чинн пертэ бнягт...»	60
Дууч үүртэн	61
Тодлвр	62
Ираклий Андроников 70 нас күрсн өөнн байрт	65
«Хавр чиги биш...»	66
«Хавр гүргүдөн орад...»	67
«Кемр чинн бийинчн...»	68
«Аристотель нег дэжж...»	69
Сурһмж	70
«Чинэн уга ээмтхэнь...»	72
«Эн насдан тодл...»	73
«Өнгрсн урдын хэлэц...»	74
«Оли-эмтиэ нүүрт...»	74
«Бив» гнсн үгиг...»	75
«Кен күүнд болвчн...»	75
«Бичкниг кемр хээхлэ...»	76
«Далад тул захсн...»	77
«Үкен үүриннь тускар...»	77
«Дурна тускар оньдин...»	78
«Муцхг күн өэркэн...»	78
«Альх чиги альхнд...»	79
«Эрин авъяснг...»	80
«Залу күүнэс сонсгден...»	80
«Бурх эс итквчн...»	80
«Эмд бээдл һарһж...»	82
«Эврэнь дигдэн орсн...»	83
Чилгч уга тууж.	84
Шог	87
Хальмг хөн	90

Тууль

Усна моһан туск тууль	98
-----------------------	----

Кугультинов Давид Никитич

РУСЛО

Стихи и сказка. На калмыцком языке

Редактор Б уд ж а л о в Е. А.
Художник И в а н е н к о А.
Художественный редактор Д у б р о в Ф. М.
Технический редактор А р б а к о в а В. Б.-У.
Корректоры А л у б к а е в а Т. С., Ч о я н о в а М. А.

Сдано в набор 18.07.79. Подписано в печать 7.12.79.
К 00377. Формат 70x90¹/₃₂. Бумага типографская № 1.
Литературная гарнитура. Высокая печать. Усл. печ. л.
4,09. Усл.-изд. л. 4,56. Тираж 1000 экз. Заказ 1793.
Цена 65 коп.

Калмыцкое книжное издательство,
г. Элиста, ул. Революционная, 8.

Республиканская типография Управления по делам
издательства, полиграфии и книжной торговли
Совета Министров Калмыцкой АССР, г. Элиста,
ул. Ленина, 245.

